

Боқий фикр

Соғлом авлодни
тарбиялаш — буюк
давлат пойдеворини,
фаровон ҳаёт
асосини қуриш
демакдир.

Ислом КАРИМОВ 1931-йилдан чиқа бoshлаган • E-mail: info@marifat.uz • 2013-йил 20-ноябр, chorshanba №92 (8637)

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

8-dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni

БОШ ҚОМУСИМИЗ — КИЧКИНТОЙЛАР НИГОҲИДА

Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга.
Бепул умумий таълим олиш давлат то-
монидан кафолатланади.

(Ўзбекистон Республикаси
Конституциясининг 41-моддасидан)

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамоли-
гида мамлакатимиз таълим-тарбия тизимида
амалга оширилаётган кенг қўламли ислохот-

лар жараёнида ёш авлоднинг ҳуқуқий билим
ва саводхонлигини юксалтириш, ҳуқуқий таъ-
лимни янада такомиллаштиришга алоҳида
эътибор қаратилмоқда. Давлатимиз раҳбари-
нинг 2001 йил 4 январда қабул қилинган "Ўзе-
бекистон Республикаси Конституциясини ўрга-
нишни ташкил этиш тўғрисида"ги фармойиши
бу борадаги ишлар самарадорлигини таъмин-
лашда муҳим омил бўлмоқда.

(Давоми 6-бетда.)

БЮДЖЕТ МАБЛАҒЛАРИ — ҚАТЪИЙ НАЗОРАТ ОСТИДА

Бюджет маблағларидан мақсадли ва самарали фойда-
ланиш мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий изчил ри-
вожлантиришни таъминлашга хизмат қиладиган муҳим
омиллардандир.

Бюджет ташкилотларининг
бюджет интизомига риоя эти-
ши устидан назорат қилиш
Ўзбекистон Республикаси
Ҳисоб палатаси ва Молия ва-
зирлиги зиммасига юкланган.
Мазкур тузилмалар ушбу ва-
зифаларни амалга ошириш
мақсадида ҳар йили тасдиқ-
ланадиган ҳамкорликдаги иш-
лар режаси асосида бюджет
интизомини текширишга
доир тадбирлар ўтказилади.

Ҳисоб палатаси ва Молия
вазирлигининг Назорат-таф-
тиш бош бошқармаси 2013
йилнинг тўққиз ойида рес-
публика ҳамда маҳаллий бюд-
жетлардан маблағ билан таъ-
минланадиган бир юз етмиш-
дан ортиқ объектни биргалик-
да режали текширувдан
ўтказди.

Ун тўртта олимпия захира-
лари коллежида ўтказилган
текширувлар натижасида ҳа-
рид қилинадиган истемол
товарлари нархи ошириб
кўрсатилгани, иш ҳақи асос-
сиз тўлангани ва бошқа мо-

ливиий ҳуқуқбузарлик ҳолат-
лари аниқланди.

Чирчиқ олимпия захирала-
ри коллежида қундалик озиқ-
овқат маҳсулотларини бериш
бўйича белгиланган норма-
ларга риоя этмаслик оқба-
тида озиқ-овқат маҳсулотла-
ри сотиб олиш учун 238,3
миллион сўм, Урганч олим-
пия захиралари коллежида
эса 129,8 миллион сўм ор-
тиқча сарфланишига йўл
қўйилган.

Ун тўртта олимпия захира-
лари коллежида ўтказилган
жами текширувлар бўйича
давлат бюджетига 2,2 милли-
ард сўм зарар етказилгани
аниқланди ва бугунги кунда
етказилган зарар тўлиқ
ҳажмда ундирилди.

Наманган ва Сурхондарё
вилоятлари маҳаллий бюдже-
ти ижроси бўйича ўтказилган
назорат-таҳлил ишлари нати-
жаларига кўра, қиймати 0,9
миллиард сўмлик солиқ ва
бошқа мажбурий тўловлар
қўшимча ҳисобланган.

(Давоми 2-бетда.)

ЎЗБЕКИСТОН МАТБУОТИ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИГА ХИЗМАТ ҚИЛМОҚДА

Тошкентда 19 ноябрь кuni
Ўзбекистон матбуоти III Миллий
форуми бўлиб ўтди.

3-бет

СПОРТ САНОАТИНИНГ ХАЛҚАРО НАМОЙИШИ

Пойтахтимиздаги «Ўзэкспомарказ» миллий кўргазма марказида
ихтисослаштирилган «SportWorld Uzbekistan — 2013» спорт ускунала-
ри, анжомлари ва кийимлари халқаро кўргазмаси бошланди.

Кўргазма Ўзбекистон Республикаси Ташки-
лотсаноий алоқалар, инвестициялар ва савдо
вазирлиги, Халқ таълими вазири, Миллий
Олимпия қўмитаси, Болалар спортини ривож-

лантириш жамғармаси, Шарқ яққаурашлари ва
жанг санъатларини ривожлантириш маркази
томонидан ташкил этилди.

(Давоми 2-бетда.)

Азиз обуначилар!

«Ma'rifat» газетасининг бугунги сониди
«Ta'lim yulduzlari» тақвим плакати
тухфа этилмоқда.

«Ma'rifat» ва «Учитель Узбекистана»
газеталари келгуси йилда ҳам
ҳамроҳингиз бўлсин!

БЮДЖЕТ МАБЛАҒЛАРИ — ҚАТЪИЙ НАЗОРАТ ОСТИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Бундан ташқари, ушбу вилоятларда амалга оширилган назорат-таҳлил ишлари натижасида ижтимоий объектлар қуришда 514,0 миллион сўм, инфратузилма объектларини барпо этишда 669,0 миллион сўм ва қурилишда 3,3 миллиард сўм ноқонуний ўзлаштирилган ҳолатлар аниқланди.

Масалан, Сурхондарё вилояти Узун туманида «Махсус қурилиш таъмин буглаш» масъулияти чекланган жамияти пудрат ташкилоти томонидан 360 ўқувчиға мўлжалланган ва 150 ўринли ётоқхонаға эға хизмат соҳаси касб-хунар коллежини қуришда ишлар ҳажми 67,7 миллион сўмға ошириб қўрсатилган. Шу билан бирға, «Жанубгазмасхусмонтаж» унитар корхонаси пудрат ташкилоти Наманган вилояти Косонсой туманида «Обод» сув чиқариш иншоотини қуришда қурилиш материаллари нархи, механизмлар ва қурувчиларнинг бир соатлик иш қиймати ошириб қўрсатгани сабабли 244,4 миллион сўм ортиқча олинган. Наманган вилояти Поп, Чуст ва Чортоқ туманларининг қишлоқ жойларида уй-жой қуришда ишлар ҳажми 155,6 миллион сўмға ва сифатсиз бажарилган ишлар ҳажми 14,6 миллион сўмға

ошириб ёзилгани аниқланган.

Ўқув муассасаларини маҳкали кадрлар билан таъминлаш масаласи ўрганилганда эса 227 нафар ўқитувчи сохта диплом асосида ишлайётгани, 117 нафар ўқитувчи ўз ихтисослиги бўйича ўқитмаётгани аниқ бўлди.

Наманган вилоятининг Поп ва Косонсой туманларидаги таълим муассасаларида сохта диплом асосида ишлайётган 105 нафар ўқитувчиға 963,1 миллион сўм, Сурхондарё вилоятида 25 нафар ўқитувчиға 300,7 миллион сўм иш ҳақи тўланган. Томди туманидаги 21-мактаб-интернатда сохта диплом асосида ишлаган бошланғич синф ўқитувчиси Т.Елмуротоваға кейинги икки йил давомида 13,0 миллион сўм, рус тили ўқитувчиси Л.Бозороваға 12,1 миллион сўм тўланган.

Қишлоқ ва сув ҳўжалиги вазирлиги тизимини текшириш давомида қурилиш ишлари ҳажми, шунингдек, материаллар ва ишлатилган электр энергияси нархи ошириб қўрсатилгани маълум бўлди.

Мисол учун, «Фарғона шахридаги Марғилонсой канализация реконструкция қилиш» объектида бир квадрат метр металл тўсиқ нархи 28,4 минг сўмға асосис

равишда ошириб қўрсатилгани оқибатида объектининг бошланғич қиймати 527,5 миллион сўмға кўпайган. Тошкент шахридаги Анҳор каналини реконструкция қилишда нархлар оширилиши натижасида «Паркентсу-вқурилиш» очик акциядорлик жамияти пудрат ташкилоти томонидан 77,2 миллион сўм ортиқча олинган.

Бугунги кунда қонунбузарлардан 1,8 миллиард сўмдан ортиқ маблаг ўндирилди.

Бюджет маблагларидан ноқонуний фойдаланиш ва уларни ўзлаштириш билан боғлиқ аниқланган барча ҳолатлар бўйича текширув материаллари қонунчиликка мувофиқ чора қўриш учун ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига топширилди.

Бюджетдан маблаг билан таъминланган корхона, ташкилот ва идоралар раҳбарлари ҳамда молия ходимлари бюджет маблагларидан нотўғри ва мақсадсиз фойдаланган ҳар бир ҳолат учун қонунға мувофиқ жавоб беришға тўғри келишини эсдан чиқармаслиги даркор.

Ўзбекистон Республикаси
Ҳисоб палатаси

Ўзбекистон Республикаси
Молия вазирлигининг
Назорат-тафтиш бош
бошқармаси

«ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ МАЪРИФАТ»

бадиий ва ижодий ишлар ушбу ғояни акс эттирди

Тошкент шахар халқ таълими бош бошқармаси методика маркази томонидан Республика болалар кутубхонасида «Жаҳолатга қарши маърифат» шиори остидаги бадиий ва ижодий ишлар танловининг шахар босқичи ўтказилди.

Умумтаълим мактабларининг 5–9-синф ўқувчилари қатнашган танловға тақдим этилган ишҳо, шеър ва суратларни баҳолашда қўтимизда ёшларни баркамол инсон қилиб тарбиялаш борасидаги ғамхўрлик, турли ёт ғояларнинг салбий оқибатлари ва унинг олдини олишда миллий истиқлол мафқурасининг аҳамияти, соғлом турмуш тарзи тарғиботи, ёшларни «оммавий маданият» ва турли зарарли оқимлар таъсиридан ҳимоя қилиш мавзуларининг қай даражада акс этганиға эътибор берилди.

— «Жаҳолатга қарши маърифат» мавзусидаги иншомада мамлакатимизда ёшлар маънавиятини юксалтириш бўйича амалга оширилаётган ишлар ва мактабимизда намоиш этилган «Залолатдаги заифлар» видеофильмидан чиқарган ҳулосаларимни баён қилдим, — дейди танловнинг иншо йўналиши бўйича 1-ўрин соҳиби, Чилонзор туманидаги 195-мактабнинг 9-синф ўқувчиси Шоҳсанам Жўрабоева. — Танлов нафақат ижодий қобилиятимизни синади, балки ҳар бир иштирокчининг Ватанға дахлдорлик туйғусини ва ёт ғояларға қарши мафқуравий имунитетни мустаҳкамлади, деб ўйлайман.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

СПОРТ САНОАТИНИНГ ХАЛҚАРО НАМОЙИШИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирининг биринчи ўринбосари Ж.Ақромов, Халқ таълими вазирининг ўринбосари, болалар спортини ривожлантириш жамғармасининг ижрочи директори Э.Искандаров, Миллий Олимпия қўмитаси бош қотиби О.Қосимов ва бошқалар истиқлол йилларида мамлакатимизда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш ижтимоий сийёсатининг устувор йўналишларидан бириға айланганини таъкидлади. Зеро, мамлакатимизда ҳар томонлама баркамол авлод тарбиясига, ёшларнинг спорт билан шуғулланиши учун зарур барча шароитлар яратишға катта эътибор қаратилмоқда. Президентимиз Ислам Каримовнинг 2002 йил 24 октябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида»ги ва 2004 йил 29 августда имзоланган «Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонлари мазкур йўналишда муҳим дастуриламал бўлиб хизмат қилмоқда.

Ўзбекистонда болалар спортини, айниқса, қишлоқ жойларида ривожлантириш, унинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, умумтаълим мактаблари ҳузурида замонавий болалар спорт комплекслари барпо этиш, энг янги спорт ускуна ва анжомлари билан жиҳозлаш ва улардан самарали фойдаланишға устувор аҳамият берилмоқда.

Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси маблаглари ҳисобидан ўн йил давомида 1113 болалар спорт объекти қурилиб, фаолият қўрсатган 262 спорт иншооти реконструкция қилинган ва капитал таъмирланган.

Айни пайтда умумтаълим мактаб-ла-

рининг 81 фоизи янги барпо этилган ва реконструкция қилинган спорт заллариға эға. Барча коллеж ва академик лицейлар замонавий спорт заллари билан тўлиқ таъминланган.

Спортни ривожлантириш борасида амалға оширилаётган кенг қўламли ишлар спорт саноатиға янги технология ва инновацияларни жорий этишни ҳам кўзда тутди. Бу эса болалар спорт объектилари ва умумтаълим мактабларининг спорт залларини замонавий спорт инвентарлари билан жиҳозлаш имконини бермоқда. Ушбу жараёнда маҳаллий ишлаб чиқарувчилар муҳим ўрин тутатганини қайд этиш жоиз. Ишлаб чиқарилаётган 120 турдаги спорт инвентари ва ускунасининг 114таси ўз корхоналаримиз томонидан тайёрланмоқда.

Ўзбекистонда бундай кўргазмалар аввал ҳам ўтказилган. Аммо «SportWorld Uzbekistan – 2013» кўргазмасида олдингилардан фарқли равишда нафақат мамлакатимиз, балки хорижий ишлаб чиқарувчилар стендлари ҳам намоиш этилаётди. Бундан ташқари, спорт турларини оммалаштириш мақсадида Ўзбекистон Миллий Олимпия қўмитаси ҳам иштирок этмоқда. Ўттиздан зиёд экспонат ўз маҳсулотларини «Спортинвентар», «Спорт ускуналари», «Спорт тренажёрлари», «Спорт хизматлари ва фитнес» каби турли бўлимларда намоиш этмоқда.

«Ўзбекенгилсаноат» давлат акциядорлик компанияси стендида соҳа корхоналарида ишлаб чиқарилаётган кенг турдаги спорт кийимлари тақдим этилган.

Турли гимнастика ва бокс анжомлари, теннис столлари, мини-футбол дарвозалари, гантель ва бошқа спорт товарлари ишлаб чиқаришға ихтисослаштирилган Самарқанддаги «Стеклопла-

стик» корхонасининг стенди катта майдонни эгаллаган.

«Ўзавтосаноат» акциядорлик компанияси ўз таркибига қирадиган корхоналарда ишлаб чиқарилаётган спорт товарлари билан қатнашмоқда. Велосипед ва бошқа спорт маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган «Автосанкомплект» масъулияти чекланган жамияти, эспандер, бутса, боксчилар капаси, бадминтон турлари, спорт оёқ кийимлари ишлаб чиқарадиган «Ўз Донг Жу Пэнт Ко» қўшма корхонаси масъулияти чекланган жамияти шулар жумласидан.

— Мамлакатимиз автомобиллари учун ёқилиш баки ва кузов панеллари тайёрланаётган корхонамизда спорт инвентарлари ишлаб чиқариш ҳам йўлга қўйилган, — дейди «Ўз-Самюнг Ко» қўшма корхонаси ёпиқ акциядорлик жамиятининг муҳандис-технологии Р.Абдижаббаров. — Халқаро кўргазмада олти турдаги велосипедлар, армистлинг столи ва насосларни намоиш этмоқдамиз.

«Ўз Донг Янг» қўшма корхонаси масъулияти чекланган жамияти стендлари ҳам меҳмонлар эътиборини ўзига жалб қилмоқда. Бу ерда баландликка сакраш мосламалари, спорт сумкалари, машғулот манекенлари ва турли бокс анжомлари намоиш этилаётди. «Ўз-Које» масъулияти чекланган жамияти футбол, гандбол, стол тенниси ва катта теннис турлари, «Ўз Минда» масъулияти чекланган жамияти секундомер, шахмат соатлари, ҳар хил спорт турлари учун мўлжалланган ҳисоб ва вақтни қўрсатувчи табло, «Ўз Тонг Хонг Ко» қўшма корхонаси турли тўплар, спорт тренажёрлари тўплами ва бошқа товарларни намоиш этмоқда.

Ташкилотчиларнинг сўзларига қўра, халқаро кўргазма мамлакатимиз ишлаб чиқарувчиларига ўз маҳсулотини намоиш этиш, бошқа давлатлар спорт

саноатининг етакчи компаниялари вакиллари билан учрашиб, музокаралар ўтказиш, таҳриба алмашиш, узок муддатли амалий ҳамкорлик ўрнатиш имконини беради.

Халқаро кўргазмада қатор чет эл компаниялари ҳам иштирок этмоқда. Чехиянинг теннис кортлари, футбол майдонлари, гольф, чим хоккейи учун сунъий қоплама ишлаб чиқарадиган «Juta a.s.» («Juta grass») улардан биридир.

Кўргазма ушбу йўналишда фаолият қўрсатаётган давлат идоралари, мамлакатимиз ҳам иштирок этмоқда. Чехиянинг теннис кортлари, футбол майдонлари, гольф, чим хоккейи учун сунъий қоплама ишлаб чиқарадиган «Juta a.s.» («Juta grass») улардан биридир.

Кўргазма ушбу йўналишда фаолият қўрсатаётган давлат идоралари, мамлакатимиз ҳам иштирок этмоқда. Чехиянинг теннис кортлари, футбол майдонлари, гольф, чим хоккейи учун сунъий қоплама ишлаб чиқарадиган «Juta a.s.» («Juta grass») улардан биридир.

— Мазкур кўргазмада спорт тренажёрлари эътиборимизни тортди, — дейди Ўзбекистон Шейпинг федерацияси президенти Е.Самохвалова. — Мамлакатимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифати барча халқаро талабларға жавоб беради. Шу боис федерациямиз учун махсус кўп функцияли тренажёрларға буюртма беришни режалаштирмоқдамиз.

«SportWorld Uzbekistan – 2013» халқаро кўргазмасида намоиш этилаётган кенг турдаги спорт маҳсулотлари ва хизматлар мамлакатимизда спорт билан шуғулланиш ҳамда соғлом турмуш тарзини юксалтириш учун кенг имкониятлар яратилаётганидан далолат беради. Ўзбекистоннинг ривожланган спорт саноати, шубҳасиз, болалар ва ўсмирлар спортини янада тараққий эттириш, баркамол авлодни тарбиялашға хизмат қилади.

Бобур ОБИДОВ,
ЎЗА мухбири

ЎЗБЕКИСТОН МАТБУОТИ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИГА ХИЗМАТ ҚИЛМОҚДА

Тошкентда 19 ноябрь куни Ўзбекистон матбуоти III Миллий форуми бўлиб ўтди

Фуқаролик жамияти институтлари тизимида оммавий ахборот воситаларининг роли ва ўрнини оширишга бағишланган ушбу анжуман Ўзбекистон Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси, Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси, Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги, Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти, Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро маркази, ЕХХТнинг Ўзбекистондаги лойиҳалари мувофиқлаштирувчиси, Миллий демократик институт (АҚШ), ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ ваколатхоналари билан ҳамкорликда ташкил этилди.

Форумда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари, Сенати аъзолари, оммавий ахборот воситалари раҳбарлари, вазирлик ва идоралар ахборот хизматлари ходимлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари, мамлакатимиздаги дипломатик корпус ва ҳаққаро ташкилотлар вакиллари, олимлар, экспертлар қатнашди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Спикерининг ўринбосари У.Муҳаммадиев, Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси раиси Х.Мирзоҳидов, Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди директори А.Абдуллаев, ЮНЕСКОнинг мамлакатимиздаги ваколатхонаси раҳбари К.Пиккат, ЮНИСЕФ ваколатхонаси раҳбари Р.Фудерич ва бошқарув Президент Ислоҳ Каримов раҳнамолигида Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларини изчил ривожлантириш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар юксак самаралар бераётганини алоҳида таъкидлади. Бу жараёнда соҳага оид иқтисодий ва ҳуқуқий кафолатларнинг яратилгани оммавий ахборот воситаларининг мамлакат тараққиётидаги ўрнини тобора мустаҳкамлаш, изчиллик билан амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотларнинг мазмун-моҳиятини, янги жамият қуриш йўлида эришяётган ютуқларимизни ҳолис ва ҳаққоний тарзда халқимизга етказишга хизмат қилмоқда.

Мамлакатимизда оммавий ахборот воситалари эркинлиги тамойиллари, цензура ва ахборот монополизациясини ман этиш, ахборот олиш, уни қайта ишлаш ва тарқатиш ҳуқуқи Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мустаҳкамланган. Сўз ва оммавий ахборот воситалари эркинлигини амалга ошириш учун тегишли қонунчилик базаси шакллантирилган. Бу борда бир қатор қонунлар қабул

қилинган. «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида» (янги таҳрирда), «Ахборот олиш қонунчилиги ва эркинлиги тўғрисида», «Ахборот эркинлиги принциплари ва кафолатлари тўғрисида», «Журналистлик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида» каби қонунлар шулар жумласидандир.

Истиқлол туфайли оммавий ахборот воситалари мустақил ва эркин ривожланмоқда. Агар 1991 йилда Ўзбекистонда 395 оммавий ахборот воситаси фаолият юритган бўлса, бүгунги кунда улар 1367 тани ташкил этади. Сўнгги ўн йилда мустақил босма оммавий ахборот воситалари сони 2,5 баробардан кўпроқ ошди. Бу барча газета ва журналларнинг қарийб 62 фоизини ташкил этади, электрон оммавий ахборот воситаси эса 7 баробар кўпайди. Оммавий ахборот воситаси сифатида рўйхатга олинган қарийб 300 веб-сайт иш юритмоқда.

Ўзбекистонда медиа тузилмаларнинг эркин фаолият юритиши, соҳада фуқаролик институтлари ривожланишини таъминловчи кенг қўламли институционал ислохотлар амалга оширилди. Мустақил, ўзини ўзи таъминлайдиган, замонавий демократик талаб ва стандартларга жавоб берадиган медиа тузилмаларни шакллантириш жараёнини қўллаб-қувватлаш, уларнинг моддий-техника базаси ва кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлашда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги Нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари қўллаб-қувватлаш жамоат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси, Ўзбекистон Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди, Журналистлар ижодий уюшмаси каби ташкилотлар муҳим аҳамият касб этмоқда. Ушбу ташкилотлар томонидан фуқаролик институтларини, шу жумладан, медиа тузилмаларни қўллаб-қувватлаш учун 2008—2012 йил-

лар давомида 27 миллиард сўмдан зиёд маблаг ажратилди.

Президентимиз Ислоҳ Каримов томонидан илгари сурилган Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси ахборот соҳасини ислоҳ этиш, соҳага оид қонунчиликни янада тақомиллаштириш, фуқароларнинг ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш, миллий медиа тизимини давр руҳига мос тарзда изчил ривожлантириш, соҳа учун мутахассислар тайёрлаш, қайта тайёрлаш, уларнинг малака ва маҳоратини оширишда муҳим босқични бошлаб берди.

Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти тўғрисида аҳолини хабардор қилишнинг очиклиги, транспарентлиги, маълумотларнинг ўз вақтида ва тўлиқ тақдим этилишини таъминлаш мақсадида барча давлат органларининг веб-сайтлари фаолият кўрсатмоқда. Жумладан, 2002 йилда «Uz» домен зонасидаги веб-сайтлар сони 587 донани ташкил этган бўлса, бүгунги кунда 17 мингтага етди, мингдан ортқ ҳўжалик юритувчи субъект интернет хизмати кўрсатмоқда.

Медиа соҳада олиб борилаётган кенг қўламли тўб ўзгаришлар жараёнида электрон оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш, улар фаолиятининг самардорлигини ошириш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Юртимизда интернет тизимидан фойдаланувчилар сафи жадал кенгайиб бормоқда. Ушбу глобал тармоқдан фойдаланувчилар айни пайтда 12 миллиондан ошди.

Фуқароларнинг ахборот соҳасидаги конституциявий ҳуқуқини янада кенгроқ таъминлаш, оммавий ахборот воситаларининг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари билан ҳамкорлигини мустаҳкамлаш, мазкур органлар томонидан қабул қилинаётган қарорлар сифатини ошириш борасидаги масъулиятини кучайтиришда «Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида»ги қонун муҳим аҳамият касб этади. Президентимизнинг 2013 йил 20 мартда қабул қилинган фармойишига биноан шу йилнинг май ойидан бошлаб Бухоро ва Самарқанд вилоятларида «Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида»ги қонун лойиҳасини синовдан ўтказиш бўйича ҳуқуқий тажриба ўтказилмоқда. Бу эса мазкур қонун лойиҳасини янада тақомиллаштириш, унинг мейёрларини амалда қўллаш, давлат органларининг муҳим социал-иқтисодий, ижтимоий-

сиёсий долзарб масалаларни ҳал этиш борасидаги фаолиятдан аҳолини хабардор қилишда оммавий ахборот воситалари, фуқаролик жамияти институтлари аҳамиятини кучайтириш учун янги имкониятлар очмоқда.

Қонун лойиҳаси синовий ўтказилиши муносабати билан мазкур вилоятларда ахборотдан фойдаланувчиларнинг оғзаки ва ёзма сўровлари салмоқли даражада қўпайгани амалга оширилаётган тадбирлар самардорлиги, фуқароларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларига ишончи янада мустаҳкамланаётганига яққол мисол бўла олади. Жамоат ташкилотлари вакиллари, фуқаролар давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятига оид ахборот олиш мақсадида мазкур давлат органларининг очик ҳайъат йигилишларида фаол иштирок этмоқда. Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари вакиллари матбуот, теле, радиоканаллар орқали чиқишлари тобора фаоллашмоқда.

Экспертлар томонидан қайд этилганидек, ҳуқуқий эксперимент давомида нафақат бевосита ҳуқуқий мейёрлар билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатларга, балки журналистлар фаолияти соҳасининг ўзини ўзи тартибга солиш тамойиллари — касб этикаси кодекслари, ўзаро ишонч тамойилларига асосланган қоид ва мейёрлар билан мувофиқлаштириладиган муносабатларга оид қисми ҳам синовдан ўтказилиши алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистонда матбуот соҳасини ривожлантириш, унинг эркин, ошқора ва самарали фаолият кўрсатиши учун жаҳон андозалари даражасида шароит яратилган, — дейди ЕХХТнинг Ўзбекистондаги лойиҳалари мувофиқлаштирувчиси Дьердь Сабо. — Мамлакатимизда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклигини таъминлашга оид лойиҳа жа-

моатчилик, иқтисодий ва ижтимоий йўналишлар бўйича босқичма-босқич амалга оширилмоқда. Журналистлар ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш учун барча қонуний асослар яратилган. Ушбу соҳада ташкилотимиз Ўзбекистон билан ҳамкорликда қатор лойиҳаларни амалга ошириб келмоқда.

— Фуқаролик жамияти институтлари тизимида оммавий ахборот воситаларининг роли ва аҳамиятини оширишга бағишланган мазкур миллий форумда иштирок этганимдан мамнунман, — дейди америкалик эксперт Ллойд Халверсон. — Анжуманда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг оммавий ахборот воситалари билан ўзаро ҳамкорлигига оид матбуот билан иштирок этдим. Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларини ривожлантириш, унинг эркин, ошқора ва самарали фаолият кўрсатиши учун кенг шароитлар яратилганига гувоҳ бўлдим.

Форум иштирокчилари демократик ислохотлар очиклиги ва транспарентлигини таъминлашда оммавий ахборот воситалари, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг ўзаро ҳамкорлиги, ижтимоий аҳамиятга молик масалаларни илгари суришда оммавий ахборот воситалари фаолиятини ошириш, журналистларнинг касб ва одоб меъзолини ками масалаларни атрофда муҳокама қилди.

Тадбир доирасида Ўзбекистон Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди ҳамда Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан ташкил этилган «Этироф» ижодий кўрик-танлови голиблари диплом ва совғалар топирилди.

Назкат УСМОНОВА,
Нодира МАНЗУРОВА,
ЎЗА мухбирлари

Ё.ШАМСИДДИНОВ (ЎЗА)
олган сурат.

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Фарғонада маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш ва бу йўналишдаги вилоят тажрибасини ўрганиш масалаларига бағишланган республика ўқув семинари бўлиб ўтди. Унда Республика Маънавият тарғибот маркази вилоят ва туман бўлимлари раҳбарлари, жамоатчилик вакиллари иштирок этди.

— Маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш кунининг энг муҳим вазифаларидан биридир, — дейди Республика Маънавият тарғибот маркази Фарғона вилояти бўлими раҳбари Файзулло Зоҳидов. — Бинобарин, аҳолини, айниқса, ўсиб келаётган ёш авлодни турли маънавий таҳдидлардан, миллий менталитетимизга ёт бўлган қарашлардан ҳимоя қилиш маънавият тарғиботчилари фаолиятининг асосини ташкил этмоқда. Ўтказилаётган турли тадбирлар, "Энг намунали маънавият ва маърифат маскани", "Энг фаол маънавият тарғиботчиси" танловлари, "Китобхонлик" ҳафталиклари бу йўналишдаги ишларимизни янги босқичга олиб чиқишда муҳим аҳамият касб этаётди.

Иштирокчилар Маънавият тарғибот маркази Данғара туман бўлими, шу тумандаги 4-умумтаълим мактаби ва Қўқон шаҳар педагогика коллежиде амалга оширилаётган ишлар билан яқиндан танишиб, ёшлар билан очик мулоқот ва давра суҳбатлари ўтказди.

❖ Қорақалпоғистон Республикасида "Биз буюк юрт фарзандларимиз!" шиори остида ёшлар фестивали бўлиб ўтди.

Фестиваль ёш авлодни истиклол ғоялари сadoқат ва миллий қадриятларимизга ҳурмат руҳида тарбиялаш, мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий тараққиётига муносиб ҳисса қўшаётган иқтидорли, фаол ёшларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, улар орасида тадбиркорликни ривожлантириш ва соғлом турмуш тарзини шакллантиришда муҳим аҳамият касб этаётди.

"Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати Қорақалпоғистон Республикаси кенгаши томонидан уюштирилган тадбир доирасида "Сиз севган қаҳрамонлар", "Замонамиз қаҳрамонлари", "Оммавий маданият" ва ёшлар маънавияти мавзуларида учрашувлар, суҳбатлар ташкил этилди. "Президент асарларининг билимдонни", "Истиклол истеъдодлари", "Экология ва ёшлар" мавзуларида иншоолар танлови, "Ватаним тараққиётига менинг ҳиссам" шиори остида ёш тадбиркорлар ишлаб чиқараётган маҳсулотлар кўргазмаси, "Билимдонлар майдони" интеллектуал ўйинлари, спортнинг бадий гимнастика тури бўйича "Қамолот гунчалари" мусобақаси ўтказилди.

Фестиваль доирасида ташкил этилган мусобақа ва танловларнинг ғолиблари, лойиҳаларнинг фаол иштирокчилари муносиб тақдирланди.

Ёшлар фестивали Бердақ номидаги қорақалпоқ давлат музыка театрида эстрада юлдузларининг концерт дастури билан якунланди.

❖ Тошкент ислом университетиде Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита ва Республика Байналмилал маданият маркази ҳамкорлигида "Бағрикенглик — тинчлик ва барқарорлик кафолати" мавзусида илмий-амалий анжуман ўтказилди.

Тадбирда мамлакатимиздаги турли диний конфессиялар, хорижий дипломатик корпус вакиллари, журналистлар иштирок этди.

Мамлакатимизда бир юз ўттиздан ортиқ миллат ва элат вакиллари аҳил-инoқ яшамоқда. Ўзбек халқининг бағрикенглиги, турли эътиқод ва маданиятларга ҳурмат билан қараши барча миллат ва дин вакиллари томонидан кенг эътироф этилган.

Тошкент ислом университети, "Имом Бухорий" халқаро маркази, диний таълим муассасалари, православ ва протестант семинарияларида диний бағрикенгликни тарғиботи асосида тадбирлар мунтазам ўтказилмоқда.

Тадбирда мамлакатимизда миллатлар ва динлараро муносабатларни янада ривожлантириш, давлат, нодавлат ва жамоат ҳамда диний ташкилотлар, таълим муассасалари ўртасидаги ҳамкорликни янада мустаҳкамлашга оид маърузалар тингланди.

❖ Наманганда "Обод турмуш йили" Давлат дастури доирасида "Илҳом дунёси" тасвирий санъат асарлари кўргазмаси очилди. Унда қирқдан зиёд таниқли мўйқалам усталарнинг асарлари намойиш этилмоқда.

Ўзбекистон Бадий академияси, Наманган вилояти ҳокимлиги, вилоят маданият ва спорт ишлари бошқармаси ҳамкорлигида ташкил этилган тадбирда Президентимиз раҳнамолигида санъат, ҳусусан, тасвирий санъат ривожига қаратаётган улкан эътибор юксак самаралар бераётгани тасдиқланди.

— Кўргазма биз ёшлар учун ўзига хос маҳорат мактаби вазифасини ўтамоқда, — дейди Наманган давлат университети талабаси Б.Ўйдошев.

Бир ой давом этадиган кўргазма доирасида Дилором Мамедова, Акмал Нур, Бахтиёр Обидов каби таниқли мусаввирларнинг муҳлислар билан учрашувлари, шу йўналишда таълим олаётган талаба-ёшлар учун маҳорат дарслари ташкил этилади.

ЎЗА ВА МАХСУС МУХБИРЛИРИМИЗ МАТЕРИАЛЛАРИ АСОСИДА ТAYЙРЛАНДИ.

Тадбиркор хотин-қизларга эътибор

Миллий матбуот марказида "Тадбиркор аёл" Ишбилармон аёллар ассоциацияси томонидан "Хотин-қизлар тадбиркорлиги — жамиятда, оилада ижтимоий барқарорликни таъминлашнинг муҳим омилларидан биридир" мавзусида матбуот анжумани ўтказилди.

Тадбирда ассоциация томонидан хотин-қизларнинг ижтимоий-иқтисодий нуфузини ошириш, оилавий тадбиркорликни ташкил қилиш, самарали тадбиркорлик юритиш бўйича амалга оширилаётган лойиҳалар хусусида маълумот берилди.

— Бугун "Тадбиркор аёл" ассоциацияси 12 минг нафардан ортиқ аъзоларни бирлаштирган ҳолда иш олиб бориб,

шу давргача 130 мингдан зиёд янги иш ўринлари ташкил этилди, — дейди ассоциация раисининг ўринбосари Гулнора Юсупова.

Ассоциациянинг вилоятлар, Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳридаги бўлимлари қoшида аёлларни бизнес асосларига ўқитадиган ва юридик маслаҳатлар берадиган ҳуқуқий ва бизнес марказлари ташкил этилган. Хо-

Matbuot anjumani

тин-қизлар бу ерда ўқиш билан бирга мамлакатимиз қонунчилигига оид адабиётлар, меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар жамланган электрон кутубхоналардан ҳам фойдаланиши учун шaroит яратилган.

Азалдан аёл киши оилани ёритувчи чироқ ўхшатишган. Аёл эъзoс топан, унинг ижтимоий мавқеи, қадр-қиммати кўтарилаётган юртга эса кут-баракат ёғилаверади.

Назoкат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Диққат! Йўлда болалар!

Миллий матбуот марказида Ўзбекистон Республикаси ИИБ ЙХХББ ва Халқ таълими вазирлиги ҳамкорлигида «Болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш борасида белгиланган чора-тадбирлар: муаммо ва ечимлар» мавзусида матбуот анжумани ўтказилди.

2010 йилнинг 10 мартида Ўзбекистон Республикасида болалар билан боғлиқ йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш бўйича 2010—2015 йилларга мўлжалланган Давлат дастурининг қабул қилингани мактаб ва мактабгача таълим муассасаларида «Йўл ҳаракати қоидалари» дарслари ҳамда машғулотларининг самарадорлигини оширмоқда.

— Мамлакатимизда болалар иштирокидаги йўл-транспорт ҳодисаларининг сони аввалги йилга нисбатан 4,5 фоизга, ҳалок бўлган болалар сони 1,8 фоизга, турли даражадаги тан жароҳати олганлар сони 5,6 фоизга камайдди, — деди Ўзбекистон Республикаси ИИБ ЙХХББ бошқирининг ўринбосари, подполковник Мадийер Рўзиев. — Бу кўрсаткичларни янада яхшилаш барчамизнинг бурчимиздир.

Тадбирда ота-оналар ва кенг жамоатчиликнинг бу борадаги масъулиятини оширишга қаратилган тадбирларни мунтазам уюштириш, шаҳар ва туманларда автошаҳарчалар, мактабларда автомайдончаларни янада кўпроқ ташкил этишга қелишиб олинди.

Фуркат АЛИМАРДОНОВ,
Ўз ДСМИ талабаси

Ватан равнақи йўлида

Бўстонлик туманидаги "Қамолот" ёшлар оромгоҳида "Ватан равнақи йўлида бирлашайлик!" шиори остида корхона, ташкилот ва муассасалардаги бошланғич ташкилот етакчиларининг республика форуми бўлиб ўтди.

Ҳозирда корхона, ташкилот ва муассасаларда «Қамолот» ЁИХнинг 3703та бошланғич ташкилотли тузилган бўлиб, 315 мингга яқин ёшларни бирлаштирган.

— Форум доирасида «Ёшлар муаммолари ва тақлиф-истакларини ўрганиш усуллари», «Ёшлар ҳуқуқлари»ни ҳимоя қилишда бошланғич ташкилотларнинг масъулиятини ошириш», «Оммавий маданият» ва ахборот хуруж-

ларига қарши курашишда ёшларда мафкуравий иммунитетни шакллантириш» каби мавзулардаги семинар-тренингларда иштирок этдик, — дейди «Энг намунали бошланғич ташкилот» танлови ғолиби, Фарғона нефтни қайта ишлаш заводи вакили Умида Фахрулова. — Етакчилар томонидан бошланғич ташкилотларнинг намунавий иш режаси ва тизимда амалга оширилаётган лойиҳаларнинг

Forum

ҳужжатлар тўплами тайёрланиб, корхона, ташкилот ва муассасалардаги бошланғич ташкилотлар учун ишлаб чиқилган услубий қўлланма лойиҳаси ҳам муҳокама этилди.

Форумнинг ёпилиш маросимида "Энг намунали бошланғич ташкилот" ва «Таклиф ва ташаббуслар» кўрик-танловлари ғолиблари ҳамда фаол иштирокчилар тақдирланди.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Қўшимча дарслар болани чарчатмайдими?

Саломатлик энг бебаҳо бойлик, деймиз. Айниқса, кичик мактаб ёшидаги болаларга бирор касаллик хавф солмаслиги учун аввалдан профилактик чоралар кўрамиз. Базиде ота-оналар фарзандларининг бироз тоби йўқлигини сезиб, доридармон ичириб мактабга юборишади, синф раҳбаридан ҳамширанинг назорат қилишини сўрашади.

Бирок улар муассасадаги тиббиёт хонасининг эшиклари ёпиқ туриши ҳақида ҳам гапиришади. Аслида, барча умумтаълим мактабларида тиббиёт хонаси ва «Саломатлик бурчаги» мавжудми? Яратилган имкониятлардан ҳар доим ҳам мақсадли фойдаланилаяптими?

«Boshlang'ich ta'lim» журнаlining 10-сонидеги «Мактабдаги тиббиёт хонаси бoрми?» мақоласиде аини шу мавзу қаламга олиниб, мутахассисларнинг аниқ тавсиялари берилган.

Журналдаги «Ривожлантирувчи тарқатма материаллар» мақоласиде келтирилган «Қапалак учди», «Қўзқорқин сайли», «Лолазор» каби қизи-

Jurnalni varaqlaganda

қарли ўйинлар ҳам бошланғич синф ўқитувчилари учун зарур қўлланма вазифасини бажаради. «Funny dictation» рукнида берилган инглиз тили сабоқлари нафақат ўқувчилар, балки ота-оналар учун ҳам фойдалидир.

Ўқитувчилик — дунё мансабларининг улуғи, «Қувноқ математика», «Фуроримсан, Қомусим!», «Қўшимча дарслар болани чарчатмайдими?», «Она тили дарсида АКТ таълими», «Қак изабави ребенка от вредной привычки?», «Қак эффективно работать с журналом «Boshlang'ich ta'lim» сингари мақоаларда ҳам муштарийлар янги тавсиялар ва тажрибалардан бохабар бўлишлари мумкин.

Дарвоқе, куни кеча «Бошланғич таълим» журналы тахририяти Ўзбекистон Мустақил бoсма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди ҳамда Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан ташкил этилган «Этироф» ижодий кўрик-танловида «Газета/журналнинг энг яхши дизайн иши» йўналишида ғолибликни қўлга киритди.

Шoира БОЙМУРОВА

«Тегишли маълумотли, касб тайёргарлиги бор юксак ахлоқий фазилатларга эга бўлган шахслар педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга», дейилади «Таълим тўғрисида»ги қонуннинг 5-моддасида. Чунки мамлакатимиз истиқболлини белгилайдиган ҳар бир ўғил-қиз таълим-тарбия олиши, касб сирларини ўрганиши, ўз ишининг устаси бўлиб етишишида, айниқса, одамийлик фазилатларининг камол топишида педагогларнинг масъулияти жуда катта. Бу нафақат жавобгарлик, балки ўқитувчи ҳаётининг маъноси, унга билдирилган ишонч тақозосидир.

«Ҳақиқий педагог ўқувчини шунчаки ўқитмайди, ўқигиша ўргатади, ўқинишнинг энг асосий эҳтиёжига айлантиради. Ақл ўргатиш осон, лекин ақлли одамни тарбиялаш қийин», дейдилар. Шунинг учунми, ҳамма ҳам бу соҳани танлашга журъат этавермайди. Кўп эшитамиз: «Ўқитувчи бўлиш осонмас!». Модомики, кимдир педагоглик йўлини ихтиёр этибдими, бу йўлнинг оғир юкини зиммасига олиб, масъулиятини ҳис қилиши шарт. Ана шундай устозларни эл ардоқлайди, бошига кўтаради. Аммо гуруч қурмасиз бўлмаганидек, баъзида ўз вазифасига нисбатан бироз бепарво қарайдиганлар ҳам учрайди. Бирор иллатга нисбатан кўз юмиш янги-янги муаммоларга йўл очади.

БИРИНЧИ ГАЛДА...

— Ўқитувчининг бола олдидagi мавқеига салбий таъсир этадиган жиҳатлардан биринчиси ўз фанини пухта билмаслигидир, — дейди ЎЗМУ психология кафедраси доценти Абдумўмин Расулов. — Педагогнинг бу самчилиги, аввало, жамиятимиз учун зарар, иккинчидан, таълим-тарбия муҳитининг бузилишига олиб келади. Бунинг учун ўқитувчиларнинг касбий маҳоратини оширишга эътибор қаратиб, ишга қабул жараёнида талабларни кучайтириш керак.

Дарҳақиқат, «Таълим тўғрисида»ги қонунда педагогик фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқига эга шахснинг биринчи галда «тегишли маълумотли» бўлиши лозимлиги таъкидланганидан ҳам ўқитувчининг, аввало, ўз фанини чуқур билиши нечоғлик аҳамиятли эканини кўрамыз.

— Ўқувчида ўқитувчининг билимига, шахсига нисбатан катта ишонч бўлиши керак, — дейди Тошкент давлат иқтисодиёт университети қошидаги аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабининг математика ўқитувчиси Мирфозил Мирзаахмедов. — Педагоглар яхши билишадими, болаларда ўқитувчини синаб кўриш одати азалдан бор. Ўзимиз ҳам улар тенги пайтимиз устозларимизни «имтиҳон» қилар, етти-саккизта кейинги мавзудан мисол олиб, қандай ечилишини сўрай эдик. Устозимиз эса «Буни кейин ўрганамиз», десади, шу вақтнинг ўзига ҳижжалаб тушунтирарди. Ўқитувчимиздан кўнглимиз тўлгач, унга сўзсиз эргашардик. Айрим ўқитувчилар эса бундай вазиятда «Кейин жавоб бераман», дейди ва эътиборсиз қолдирилади, натижада боланинг ишончини йўқотади. «Китобни ўзингиз ўқиб оларсиз», дейдиган ўқитувчилар ҳам учрайди. Номига дарс ўтадиган ўқитувчига нисбатан аввалгига ўқувчиларнинг мойиллиги сезилади, икки-уч ҳафтадан кейин энгил-елли дарс ўтаётганини англай бошлайдилар ва бундай педагог даров эътибордан қолади. Ўқитувчи ўз фанини чуқур билиш билан бирга, унга боғлиқ фанлардан ҳам етарли хабардор бўлиши лозим. Мисол учун, математика ўқитувчиси физика, география, биология, кимё каби фанлардан ҳам маълумотга эга бўлмаса, фанининг аҳамиятини болага етказиши қийин. Маҳоратли педагог формалар математикалар томонидан шунчаки бош қотириш учун ўйлаб топилмаганини, балки ҳаётдан олинган

ЎҚИТУВЧИНИНГ ЎҚУВСИЗЛИГИ

Ўқувчи келажигага соя солмасин

КАСБИЙ МАЛАКА ЕТАРЛИ БЎЛМАСА...

— Яқинда ёш ҳамкасбларимиздан бирининг дарсини кузатдим, — дейди Ҳамза туманидаги 198-мактабининг география ўқитувчиси Махбуба Рашидова. — Қирқ беш дақиқа давомидеда ўқитувчи иштироки деярли сезилмади. Фақат ўқувчилардан сўради, ўзи эса мавзунини тушунтирмади. Ҳолбуки, мавзунинг ёритилмаган томонлари мавқумлигича қўлиб кетди. Бунинг устига, она тили ва адабиёт дарси бўлишига қарамадан, йўл қўйилган имловий хатоларга ҳам эътибор берилмади. Шунингдек, вақтни тўғри тақсимлай олмаслик ҳам педагогнинг хатосидир. Ўқитувчи 45 дақиқа ораллигида мавзунини тўлиқ тушунтириб, уйга вазифа беришга ҳам, албатта, улгуриши лозим. Тажрибадан маълумки, дарс тугатганини овоза қилувчи кўнглироқ жаранглаши билан ўқувчиларнинг қулоғига гап кирмай қолади. Дикқати хонадан тезроқ чиқишга қаратилиб, бола мияси устознинг гапини деярли қабул қилмайди. Сўнг уйга боргач, «Уйга вазифа нима эди?» деб боши қотади. Бироз талабчанроқ ўқувчи бўлса-ку, сўраб-суриштирар. Эринчокроқ бола эса «Эртага қилиб (ёки қўчириб) оларман», дея қўл силтади.

УНУТГАН УНУТИЛАДИ

Ёшларда ўсмирлик даврида жиъзакилик, жаҳлдорлик, ўзини кўрсатиш майли кучаяди. Ўқитувчини менсимаслик, кўрселик пайдо бўлади. Улар билан гап талашиб, зиддиятга бориш орқали ҳеч нарсасига эришиб бўлмайди, албатта. Бола тилига мос муомала қилишда педагогдан маҳорат, эътибор ва сабру бардош талаб этилади. Демак, ўқитувчининг ўқувсиз-

лиги намоён бўладиган яна бир жиҳат — ўқувчи билан индивидуал ишлай олмаслигидир.

— Ўқитувчи ҳар қандай ҳолатда ҳам ўқувчининг ўз дунёси борлигини тушуниб, ҳис-туйғуларини, ёш хусусиятларини фарқлай олиши керак, — дейди Абдумўмин Расулов. — Бошланғич синф ўқувчилари учун устозлари комиллик тимсоли сифатида намоён бўлади ва бу даврда уларни бошқариш нисбатан осон кечади. Аммо юқори синфда ўқитувчига муносабат жиддийлашиб боради ва ўқитиш жараёни ҳам мураккаблашади. Болалардан ҳам қуйи синфдагидан кўра кучли руҳий қувват талаб қилинади. Ўқитувчининг баъзи талаблари улар учун салбий муносабатдек туюлади. Синфдаги ҳар бир боланинг индивидуал хусусиятга эга эканини айрим педагоглар инобатга олмайдилар. Тан олиш керак, ҳар бир ўқув-

ликларини ҳам кўрсатишни билиши зарур.

Психологнинг фикрига кўра, ўқитувчи агар ўзининг шахси ҳамда касбий тайёргарлик жиҳати билан ўқувчиларга таъсир кўрсата олмаса, бу ҳам унинг ҳурматсизланишига, таълим сифатининг пасайишига олиб келади.

ЎҚИТУВЧИ ОБРЎСИ ТЎКИЛМАСИН!

Ўқувчилар мактабдан ташқарида ҳам устозлари билан мулоқотда бўлиб туришдади, кўча-қўйда, тўй-ҳашамларда кузатишдади ва устозлари ҳақида турли маълумотлар, миш-мишлар эшитадилар. Ҳатто оилавий, шахсий ҳаётига тегишли ҳолатлардан ҳам яхшигина хабардор бўлишлари мумкин. Ўқитувчилик — жамиятда энг эъзозланган касб. Шу сабабли педагог ҳаммага ҳар жиҳатдан ўрнак. Турли маросимларимизда, ҳатто баъзан оилавий низоларни бартараф этишда ҳам кўрамизки, ўқитувчилар бош-қош. Умуман, педагог деганда кўз ўнгимизда одамларни яхши тушунадиган, ўзида инсоний фазилатларни шакллантирган ва ўзгаларни қадрлай оладиган... сиймо гавдаланади. Аммо, айтилик, устознинг тамаки чекиши ёки ўқувчиларнинг кўз ўнгига спиртли ичимлик истеъмол қилиши, маст ҳолда юриши, сўзсиз, унинг обрўсизланишига олиб келади ва насиҳатлари ҳеч кимга таъсир қилмай қўяди. Ҳаёлати кузатишлардан кўринадики, баъзи ўқувчилар бироз дангаса, ўқишга рағбати суст бўлса-да, ўқитувчини ҳурмат қилганидан, ундан уялганидан дарсда фалолроқ бўлишга интилади. Яна шундайлари ҳам борки, аввалгига аъло даражада ўқийди-ю, лекин ўқитувчиси билан келишолмай қолиш ё бирор сабаб билан ҳурмати сўниши каби ҳолатлар боис қизиқиши сустлашиб кетади, дарслардан қочиши, ўқини ташлаб қўйиши ҳам мумкин.

«Ўқитувчи миллат тақдири ва келажигини ҳал қилишга бевосита дахлдор шахс. Ўзини таниган эл муаллим ва мураббийнинг бошига кўтаради, уларнинг меҳнати, шодлиғи ташвишларига сира бепарво қарай олмайди», дейди филология фанлари доктори Иброҳим Ҳаққулов. Мақоламизга ҳам айнан шу олимнинг қуйидаги сўзлари билан хулоса қилишни лозим топдик:

«Таълим-тарбиянинг тақдирини, албатта, муаллим ҳал қилади. Унинг билим савияси қанча юксак бўлса, ўқувчиларни ўзига, сўзига шунчалик чуқурроқ жалб этади. Ўқитувчи ёшларга таълим-тарбия бераркан, энг аввало, ўзининг шахсияти орқали таъсир кўрсатади. Шунинг учун ўқитувчиликни танлаган киши, албатта, ўз она тилини, тарихини, адабиётини етарли даражада билмоғи керак. Ёшларни маслак одами, юрга, миллатга содиқ шахс сифатида камол топтироқ учун уларнинг қалбида **Ватан, халқ, ҳақиқат** туйғуларини парваришлаш лозим. Ўқитувчи ўқувчи учун билимдонлик, гайрат ва тўғрилиқ тимсоли бўлсагина, ундан таълим олаётган ҳар бир йигит-қизда бошқача бир руҳланиш пайдо бўлади. Руҳлантириш, илҳомлантириш бўлмаса, ҳар қандай дарс шунчаки маълумоттўйликка, хабар етказишга ўхшаб қолади».

Konstitutsiya saboqlari

БОШ ҚОМУСИМИЗ — КИЧКИНТОЙЛАР НИГОҲИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ушбу фармойишдан кўзланган мақсад Ўзбекистон Конституциясининг жамиятдаги ўрни ва аҳамиятини, маъно-мазмунини ўрганиш, ёш авлоднинг ҳуқуқий онги, тафаккури ва маданиятини тўғри шакллантириш ҳамда юксалтириш, шунингдек, Конституцияни билиш, унинг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб қилишдан иборат. Бугунги кунда мазкур ҳужжат асосида Асосий Қонуниimizда белгиланган тушунча ва тамойиллар мамлакатимиздаги мактабгача таълим муассасаларидан бошлаб барча ўқув масканларида кенг ўргатилади.

Буни Тошкент шаҳрининг Сергели туманидаги 589-мактабгача таълим муассасаси фаолияти мисолида ҳам кўриш мумкин. Ушбу муассасанинг катта ва мактабга тайёрлов гуруҳларида "Конституция сабоқлари" машғулотли қизиқарли ва таъсирчан воситалар ёрдамида ташкил этилмоқда. Бош Қомусимизнинг 21 йиллиги олдидан "Конституция — ҳуқуқ ва эркинлигимиз кафолати" шиори остида ҳуқуқий ва маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилмоқда.

...Богчанинг болалар қий-қирғига, шодон кулгуси юзавкли таассуротларга бой одатдаги кун. Катта ва кичик гуруҳдаги кичкинтойлар қўлини кўксига қўйиб, ширин талаффузда давлатимиз мадҳиясини кўйлайди. Беғубор қалблар меҳри-ла янграган бу қўшиқ ўз ифодаси ва сехри билан ҳар қандай кишининг кўнглини

шининг ҳуқуқ ва эркинлик-лари ҳақида тушунарли тилда ҳикоя қилади. Кейин савол беради:

— Қани, ким айтади: мамлакатимизда яқинда қандай байрам нишонланади?

Болалар ҳаммаси жажжи кўлчаларини кўтаради:

— Мен айтаман! Мен бил-ламан!..

— Севара, сен айт-чи. Севара Муртазоева қувониб кетади ва доно-дона қилиб жавоб беради:

— Ўзбекистон Республи-каси Конституцияси кун.

— Конституциямиз қачон қабул қилинган?

— 1992 йил 8 декабрь кун.

— Балли! Қани, энди ким айтади: Ўзбекистон Респуб-ликаси қандай давлат рамзларига эга?

Болалар яна чуғурлашиб қўл кўтаради:

— Улугбек! — деб ишора қилади тарбиячи.

— Ўзбекистон Республи-каси ўз Байроғи, Герби ва Мадҳиясига эга.

— Тўғри! — деб қувонти-

ларга ҳуқуқий давлат ҳақидаги илк тушунчалар-ни, ўз ҳуқуқ ва бурчларини англатишда, уларни Ватан-га садоқат, истиклол гоёла-рига муҳаббат руҳида тар-биялашга хизмат қилмоқда. Зеро, бугунги глобаллашув даврида ўз ҳақ-ҳуққини те-ран англаган ва бурчиға са-доқатли, мустақил фикрлай-диган, юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга ав-лодгина эртанги кунимиз-нинг ҳал қилувчи қучига ай-ланади.

Дарҳақиқат, Асосий Қону-нимиз юртимизнинг ҳар бир фуқароси учун нафақат ҳуқуқ ва эркинликкари ка-фолати, айна пайтда дав-лат ва жамият олдидаги бурчларини ҳам белгилаб берган. Айниқса, болалар-ни кичик ёшдан билим олишга, қизиқишга қараб касб-хунар эгаллашга, ма-лакали мутахассис бўлиб вояга етишга жалб қилиш-да, уларни Президентимиз таъкидлаганидек, кучли, билимли, доно ва бахтли авлод бўлиб яшашни таъ-минлашда Конституция асо-сий ҳужжат бўлиб хизмат қилмоқда.

589-мактабгача таълим му-ассасасида 500 нафарга яқин бола тарбияланмоқда. Бу ерда уларнинг ҳар томонлама соғлом ва баркамол инсон бўлиб вояга етиши учун бар-ча шaroит яратилган.

Богчада хорижий тиллар, бадий гимнастика, рақс, шашка тўғараклари ташкил этилган, мусика сабоқлари ва jismoniy тарбия машқ-лари, болаларнинг ёшига мос ўйин ва машғулотлар ўтказилиши уларнинг jis-монан соғлом, руҳан тетик, ақлан зийрак улғайишга, турли курик-танловлар, спорт мусобақалари, кон-церт дастурлари эса улар-даги истеъдод ва қобилият-ни шакллантиришга хизмат қилмоқда.

Байрам АЙТМУРОВОВ,
ЎЗА мухбири

Ёлқин ШАМСИДДИНОВ
(ЎЗА) олган суратлар

Бугунги кунда кишиларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш энг муҳим масала-лардан бири бўлиб келмоқда. Инсон ҳуқуқий жиҳатдан етук, билимли ва баркамол бўлиб шаклланиши учун қабул қилинган ва қабул қилинаётган ҳар қандай қонун ва қарорлардан хабардор бўлиб бориши зарур. Зеро, қонун-лар бор экан ва биз улардан хабардор экан-миз, ўзимизни муҳофазаланган ҳис қилиб, чўчимасдан ҳар қандай эзгу ишнинг бошини тутга оламиз.

«ҲУҚУҚИЙ АХБОРОТ» ДАСТУРИ

билим ва малакангизни
оширишга хизмат қилади

Тошкент ахборот тех-нологиялари университе-ти телекоммуникация технологиялари факультети талабаси Дилнур Дилмуродов "Ҳуқуқий ахборот" дастурини иш-лаб чиқди. Навоий вило-ятидаги Зарафшон комп-ьютер технологиялари коллежида компьютер тармоқларини ишлатиш ва унинг дастурий таъ-миноти йўналишида ўқиб юрган кезлари устози Шерзод Болтаев унда дас-тур яратишга қизиқиш уйғотди ҳамда ўзининг беминнат сабоқлари ва маслаҳатлари билан шо-ғирдининг шу йўналиш-да ўқишни давом эттири-шига сабабчи бўлди.

— Юртимизда 1997 йилнинг 29 августида "Жамиятда ҳуқуқий ма-даниятни юксалтириш" миллий дастури қабул қилинган, — дейди Дил-нур. — Республикаимиз-нинг ҳар бир фуқароси қонунларни билиши ва уларга оғишмай амал қилиши лозим. Мен ҳам ушбу миллий дастурда қўйилган вазифалар ва мақсадларни англаган ҳолда "Ҳуқуқий ахборот" номли дастур яратдим.

Унда йигит-қизларнинг ҳуқуқ соҳасига бўлган қизиқишларини ошириш, ўқувчи ва талабаларни қонунларга ва давлат рамзларига ҳурмат руҳи-да тарбиялаш, Ўзбекистон Республикаси Конститу-цияси моҳияти ва қонун устуворлиги тушунча-ларини чуқур ўргатиш, де-мократик давлат қуриш-да ёшларнинг фаол иш-тирокини таъминлаш, Президент асарлари ҳамда маърузаларини ёшлар онгига сингдириш билан боғлиқ материал-

лар батафсил ёритилган.

Таъкидланганидек, ушбу дастурдан ҳуқуққа оид зарур маълумотларни бир зумда қийинчилик-сиз топа оласиз. Жуда қулай бўлган интерфейс эса конституциявий ҳуқуқ, энциклопедик ҳамда юридик атамалар луғатида берилган аниқ бир сўз ёки иборани алифбо тартиби бўйича топиш билан бирга сўзнинг икк ҳарфларида-ноқ керакли иборани то-пиб бериш имконига эга.

— Конституция ихчам ва қулай кўринишда бе-рилган, — дейди Дилнур Дилмуродов. — Бир амал билангина Конституция-нинг ихтиёрий моддаси-ни компьютерингиз эк-ранида намоён эта ола-сиз, видеотасвирлар ор-қали эса мамлакатимизда олиб борилаётган исло-ҳотлар, ривожланиш йўлида эришилаётган ул-кан ютуқлар ва халқ-имизнинг фаровон турму-шидан воқиф бўласиз. Дастурни кўриб чиқиш давомида янада кўп им-кониятларга эга эканига амин бўлишингиз мум-кин.

Ўзбекистон Республи-касининг Конституция-сида барча шахсларнинг қонун олдида тенглиги, қонун олдида жавобгар-лиги ва қонунга амал қилишлари шартлиги белгилан қўйилган. Фуқа-роларнинг ҳуқуқий мада-ниятини юксалтирмасдан ҳуқуқий демократик дав-латни барпо этиб бўлмайди. "Ҳуқуқий ах-борот" дастури шу мақ-садни амалга оширишга ҳисса қўшишига ишона-миз.

Меҳригўх БОЗОРОВА,
ЎЗДЖТ талабаси

фахру ифтихорга тўлдириб юборади. Мадҳия аюнлан-гач, тайёрлов гуруҳи тарби-ячиси Манзура Нурматова болаларга содда, уларнинг ёши ва дунёқарашига мос воситалар — турли сурат-лар, буклет ва плакатлар ёрдамида Ўзбекистон Кон-ституцияси, мамлакатимиз мустақиллиги, давлат рамз-лари, тили, пул бирлиги, шу юрда яшайтган ҳар бир ки-

ради М.Нурматова бола-каини...

Фарзандларимизни гў-дақлигидан ўз ҳақ-ҳуқуқла-рини билишга, давлат ва жамият олдидаги бурч ва масъулиятини теран ҳис этишга ўргатиш тарбиячи ва мураббийларнинг энг муҳим вазифаларидан. Шу боис мазкур муассасада "Конституция сабоқлари" машғулотлари кичкинтой-

«Хунарли киши хор бўлмас» деган нақл неча замонлардан буён ўзини оқлаб келмоқда. Чиндан-да, касб-хунарли инсоннинг ҳамиша турмуши фаровон, дастурхони тўкин, рўзғори бут бўлган. Эл орасида обрў-этибор қозongan. Таниш бир ўқитувчим билан суҳбатимиз бунинг жонли мисолидир.

— Ёзининг иссиқ кунинда музлаткичим бузилиб қолди, — деди суҳбатдошим. — Бу вақтда рўзғорни музлаткичсиз тасаввур этиш қийин. Қишлоқда уста топилмай жигибийрон бўлиб турганимда, 8-синфда ўқийдиган Фаррухжон исмли ўқувчим, «Устоз музлаткичинингизни тузатиб берсам бўладими?» деб қолди. Иккиландим. Янаям аниқроғи, унга ишонмадим. Тавakkал дея, рози бўлдим. Биргаликда бизникига келдик. У ишга киришди. Орадан ҳеч қанча вақт ўтмай, музлаткич ғирллаб ишлай бошлади. Бу хунарни кимдан, қарерда ўрганганини сўрагандим, «Мақтаб тўрағида» дея жавоб берди.

Бу воқеа Жиззах туманидаги 25-мактабда ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш борасида амалга оширилаётган ишлардан бир шингил, хоелс. Таълим муассасаси ҳаёти билан яқиндан танишиш асосида соҳада эришилаётган кўплаб ютуқларга гувоҳ бўлдик. Мақтаб амалиётчи психолоғи фаолияти таҳсинга сазовор. Шу кунни 9-синф ўқувчилари билан «Мен танлаган касб» мавзусида давра суҳбати ўтказилаётган экан. Тадбирга турли касб вакиллари тақлиф этилган бўлиб, улар ўз соҳалари ҳақида йигит-қизларга сўзлаб беришди. Ўқувчилар ҳам танлаган касблари ҳақида фикр-мулоҳазалари, тасаввурлари билан ўртоқлашди.

Битирувчи синф ўқувчиси Махсуда Салимова тикувчиликка қизиқишини айтиб, бундай қарорга келиши сабабини изоҳлаб берди. Яна бир ўқувчи Алишер Мусурмонов эса ўзи яшайдиган Хайрбод маҳалласида қандалотчилик ривожланганини, соҳада фаолият кўрсатаётган тадбиркорлар кўпчилигини айтиб, келажакда шу йўналишда ўқишни давом эттиришини билдирди. Акбар Уматқуловнинг ўз келажagini олдиндан кўра билиши ҳам кишини хурсанд қилди.

— Бугунги ҳаётимизни транспорт воситаларисиз та-

саввур этиш қийин, — деди у. — Одамларнинг узоғини яқин қилишда техниканинг хизмати катта. Қолаверса, виллоятда шу йўналишга ихтисослашган хусусий фирмалар кўпаймоқда. Бу эса келгусида ҳайдовчиларга талаб ошишини билдиради.

Битирувчи ўқувчиларнинг касб-хунар ҳақида аниқ тасаввурга эга бўлиши, ўз фикрини эркин ифода этиши тасо-

касб танлаганини сир сақлайди, ҳар бири билан алоҳида суҳбат ўтказди.

— Бирон касбни танлаш учун, албатта, олий ўқув даргоҳида ўқиш ва малака тўплаш зарур, — дейди психолог. — Шифокорлик, ўқитувчилик, учувчилик, ҳуқуқшунослик шулар жумласидан. Хунар эса ота-боболаримиз томонидан неча асрлардан буён ёъозланиб келинаётган анъана саналади. Энг асосийси, хунар ўрганишни хоҳловчи йигит-қизларга коллежларда барча шароитлар яратилган, алоҳида йўналишлар очилган.

Тажрибали амалиётчи психолог бунинг ўқувчиларга тўғри тушунтири олигани учун бугун

лиши муносабати билан санатнинг кўплаб турларига асос солинди. Табиийки, бу соҳалар учун ҳам келажакда кадрларга эҳтиёж тугилади. Мисол учун, электр энергия, машинасозлик, маиший хизмат, газ пириборларини ўрнатиш ва созлаш каби хизмат турлари йўлга қўйилмоқда. Амалиётчи психолог ўқувчиларни янгилеклардан вақтида бохабар этиб, ўзларига маъқул касб танлашга йўналтирмоқда. 2012-2013 ўқув йилида мактабни 91 нафар 9-синф ўқувчиси битирди. Уларнинг 70 фоизи маиший хизмат, 21 фоизи техника ва транспорт, 9 фоизи ижтимоий-иқтисодий қол-лежларига ўқишга кирди. Бу

КАСБ-ХУНАР ТЎҒРИ ТАНЛАНСА...

диф эмас. Бунинг замирида мактабда тарғибот-ташвиқот ишлари яхши йўлга қўйилгани, аниқроғи, амалиётчи психологнинг хизматлари сезилиб турибди.

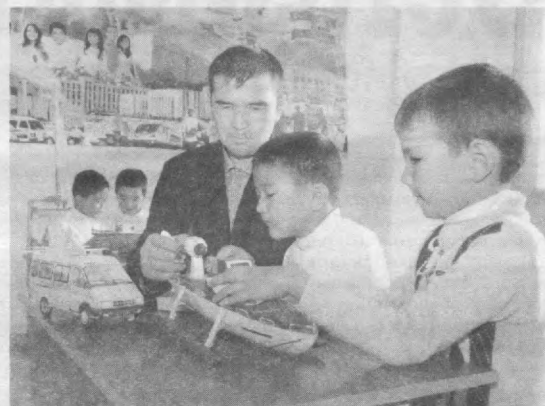
— Бугунги кун ёшларининг дунёқараши, ҳаётга муносабати тубдан ўзгарган, — деди 25-мактаб амалиётчи психолоғи Шаҳло Маматқулова. — Авваллари аксарият йигит-қизлар шифокорлик, учувчилик, ҳуқуқшунослик, санъаткорликни орзу қилишарди. Бугунги ёшлар эса ҳаётга реал қарашмоқда. Мен ўқувчилар билан яккама-якка суҳбатда касб танлашда маҳаллий шароитни ҳам ҳисобга олиш кераклиги ўқтираман. Айнан биз яшаб турган ҳудудда кўпроқ қандай касб ёки хунарларга эҳтиёж катта эканини тушунтираман. Шундай суҳбатларда ҳавас ортидан бирор касб ёки хунарга қизиққан ўқувчилар қобилият ва лаёқатига мос йўналишни танлайди.

Амалиётчи психолог ўқувчининг руҳиятига йўл топа олиши керак. Ана шунда улар орасидаги муносабат янада ойдинлашади, самимийлашади. Шогирдларининг фикрини билиш учун Шаҳло Маматқулова кўпроқ касб йўналиши мавзусида ёзма ишлар олади. Бунда қайси ўқувчи, қандай

шу йўналишларни танлаётган ёшлар кўпайиб бормоқда. Айниқса, қизлар орасида халқ амалий санъати — қуроқ усулида аёллар кўйлагининг енгги ва ёқаларига безак бериш санъатига қизиқиш кучли. Агар авваллари кўрпа, ёстиқларга рангли мато парчаларидан қуроқ усулида безак берилган бўлса, эндиликда бу усулда аёллар либосларига ҳам ўзгача кўрк бағишланмоқда. Ўқувчилардан Нилуфар Ўринбоева тўқувчилик, Сетора Қувондиқова зардўзлик ҳамда Фарангиз Турғунова тикувчилик касбини танлади.

Туманда фермерлик ривожланмоқда. Пахта, галла, чорвачилик, боғдорчиликка ҳам эътибор катта. «Коллеж битирувчиларига якка тартибда тадбиркорлик билан шуғулланиш учун имтиёзли кредит ажратилмоқда. Мақтаб амалиётчи психолоғи томонидан айтилган бу маълумотлардан сўнг ўқувчилар орасида шу соҳаларни танлаш истагидаги ёшлар сафи ортмоқда. Мисол учун, Фарҳод ва Ғайрат Ғафоровлар келажакда фермер бўлишни ният қилишган. Латиф Собирқулов эса боғдорчилик соҳасида шахсий ишни бошламоқчи.

Жиззах виллоятида махсус иқтисодий зона ташкил эти-

таълим масканларининг аксарияти туманининг ўзида жойлашган.

Ўқувчиларни касбга йўналтиришда турли тадбирларнинг аҳамияти катта. Ш. Маматқулова бунинг яхши ҳис этиди. «Ота-оналар йиғилиши», «Оналар йиғилиши», «Қиз боланинг касби — унинг бахти» мавзуларида учрашувлар, давра суҳбатлари ўтказиб боради. Ота-оналар билан ҳамкорликда фарзандининг қайси йўналишга қизиқиши ва қобилияти борлиги аниқланади. 9-синфда ўтказиладиган сўровномаларда эса бевосита ота-оналарнинг иштирок этиши ўғил-қизларнинг касб тан-

Tajriba

лашига янада ойдинлик кiritмоқда.

Ўқувчи ёшларнинг тўғри касб танлашлари уларнинг келгуси фаолиятида ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Бундан уч йил олдин мактабни тугатган Ойбекжон устачиликка қизиқарди. Коллежда ҳам дурадгорлик касбини ўрганди. Ҳозир якка тартибдаги тадбиркорлик асосида фаолият юритмоқда. Ёғоч маҳсулотларидан тайёрланаётган уй-рўзгор буюмлари жуда харидорбоп. Катталар ва болаларга мўлжалланган қаравотлар эса сифати ҳамда пишиқлиги билан корхоналарда тайёрланган буюмлардан фарқ қилмайди. Кўплаб ёшлар унга ҳавас қилиб, дурадгор бўлиш қарорига келишган.

— Ҳозир мактабимизда 74 нафар битирувчи бор, — дея суҳбатимизни давом эттирди амалиётчи психолог. — Ҳар бирига касб танлашда тўғри

йўл-йўриқ, маслаҳат зарур. Бунинг учун ўқув қўлланмалари, кўргазмалар асосида машғулотлар ташкил этилади. Турли касб эгалари билан учрашувлар йўлга қўйилган. Режа асосида туманимиздаги коллежларга «Очiq эшиклар кунини», «Касблар фестивали»да қатнашиш учун саёҳатлар уюштирамиз.

Ҳар бир йигит-қиз келажакда ўзи танлаган касби билан оила боқди, рўзгор тебратди. Табиийки, ўз-ўзидан жамият тараққиётига қўшадиган ҳиссаси ҳам салмоқли бўлади.

Абдусаттор СОДИКОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Халқ таълими вазирлиги ташаббуси билан умумтаълим мактабларида миллий ғоя ва маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш мақсадида «Йилнинг энг фаол маънавият тарғиботчиси» кўрик-танлови ўтказилмоқда. Танловнинг Хоразм виллоят босқичида Янгйбозор туманидаги 1-умумтаълим мактаби директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Шоира Рамазонова ғолиб бўлди. Ушбу муваффақият ўз-ўзидан қўлга киритилгани йўқ, албатта.

Шоира Рамазонова бунгача ҳам бир қатор танловларда муваффақиятли иштирок этган. «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танлови, «Ота-онам ва мен» спорт мусобақаларида фахрли ўринларни эгаллаган. Ушбу кўрик-танловда эса у ўз мактабида китобхонлики тарғиб қилган ташаббускор сифатида эътироф этилган. 400 оиланинг 711 нафар

МАЪРИФАТГА ЧОРЛАГАН ТАНЛОВ

400 оиланинг китобхон бўлишига туртки берди

ўғил-қизи таълим-тарбия оладиган таълим масканида «мақтаб-оила-маҳалла» ҳамкорлиги самарали йўлга қўйилган. «Ҳар бир оилада 25 китоб»

рилли. Шоира ҳар бир хонадонга бориб, китоб жавонидан жой олган адабиётлар билан танишди. Саъй-ҳаракатлар натижасида кўплаб хонадон-

«Yilning eng faol ma'naviyat targ'ibotchisi»

шиори остида амалга оширилган ишлар китобхонлар сафининг кенгайишига туртки бўлди. Ота-оналар йиғилишида ушбу масала кўтарилди. Мутлоаачиларнинг ёшига мос китобларни тарғиб этиш янада кучайти-

ларда 30–40тагача китоб жамланди. Бу оилаларда кичик кутубхона яралди ҳисоб.

— Ўқувчиларда китобга меҳр уйғотиш учун «Синф билимдони» танловини ташкил қилдик, — дейди маъ-

навият тарғиботчиси. — Энг кўп китоб ўқиган намунали ўқувчига «Синф билимдони» кўрак нишони тўхфа этилади. Нишонни бир ой мобайнида ўзидан сақлаб турган ўқувчи эса «Ой билимдони» деган номга эга бўлади ва ота-онаси номига мактаб раҳбарияти номидан ташакурнома юборилади. Мақтабда «Энг яхши синф» номинацияси ҳам жорий этилган. 22та синфнинг энг саранжом-саршарҳаси мазкур мақомга лойиқ кўрилади. Ўқувчилар ўз синфларининг тозаллиги учун доимо ҳаракатда. Жараёнда синф раҳбари ҳам рағбатлантириб борилади. Ҳафтанинг ҳар жума кунини «Энг яхши синф»ни тақдирлаш маросими ўтказилади.

«Йилнинг энг фаол маънавият тарғиботчиси» кўрик-танлови ёшлар маънавиятини юксалтиришга хизмат қилаётди, уларнинг қалбида эзгулик куртакларини ундиратиб.

Феруза ТАНҒИРБЕРГАНОВА

Ёшларнинг танлаган таълим йўналишлари, бўлажак касблари доирасида чуқур билим олишлари ва кейинчалик уларни амалиётга самарали жорий этиб, юсак марраларга эришиши учун замонавий ахборот технологиялари ва хорижий тиллар бўйича етарли билимларга эга бўлишлари талаб этилмоқда. Улар замонавий илм-фан, техника, технология, саноят, ишлаб чиқариш ва бошқа соҳаларда ўз ўринларини эгаллаб, бозор иқтисодиёти шароитларига мослашиб кета олиши учун чуқур билим ва касбий маҳоратга эга бўлиш билан бир қаторда, юқори даражада ташкилотчилик, ташаббускорлик, тadbirkorlik ва рақобатбардошлик хусусиятларига эга бўлишлари зарур.

Бунинг учун улар илм-фан ва педагогикнинг замонавий методлари, воситалари ва технологияларидан кенг фойдаланган ҳолда чуқур билим олишлари, самарали фаолият юритиш мақсадларига эга бўлишлари талаб этилмоқда.

Чуқур ва кенг қамровли билим бериш ва касб-хунарга ўргатишнинг замонавий методларидан бири «Устоз-шогирд» методидир. «Устоз-шогирд» методи ўқув режасида белгиланган асосий ҳамда мустакил дарс машғулотлари

янада кенгрок шакллантириш ҳамда амалиётда фойдалана олиш мақсадларига эга бўлишларини таъминловчи тадбирлар мажмуасини ишлаб чиқиш назарда тутилади.

1.2. ЎМКХТ тизимида «Устоз-шогирд» методини жорий этишнинг намунавий дастури. «Устоз-шогирд» методини самарали жорий этишни таъминлаш мақсадида тизимнинг намунавий дастурини ишлаб чиқиб, жорий этиш учун услубий тавсиялар бериш мумкин (1-расм). Бундай дастур барча

лари, қобилияти, истакларини инобатга олган ҳолда тизимга солинади.

Устоз-шогирднинг ҳамкорлик дастурини амалга ошириш тартибини қўллашга мисол. Шогирднинг танлаган йўналиши бўйича республикада эришляётган ютуқлар билан таништириш орқали касбига қизиқишини янада орттириш мақсадида амалга оширилаётган тадбирлар жумласига қуйидагиларни кириштириш мумкин:

— илгор қорхоналар фаолиятини ўрганиш ва таҳлил қилиш;

— шогирд танлаган касб бўйича меҳнат қилиб, эл-юрт ҳурматиға сазовор бўлган мутахассислар билан учрашувлар ташкил этиш;

— мақкур касбнинг аҳамиятини устоз ва шогирд биргаликда муҳокама қилиши;

— касбини янада ривожлантириш бўйича бажарилиши зарур вазифалар ҳақида суҳбатлар уюштириш...

1.7. Дастур тадбирларини тизимга солиш. Тадбирлар кетма-кетлиги ва уларни бажариш муддатлари биринчи навбатда ўқувчининг ўқув режаси, қоби-

ди. Ундан ташқари, масалан, бир ўқувчида автопортретни чиза олиш имконияти аввалдан мавжуд бўлиши, иккинчисидан эса мавжуд бўлмаслиги мумкин.

2. «Устоз-шогирд» фаолияти дастурини амалга оширишнинг тақвими режаси. Бундай режада тизимга солинган дастурдаги тадбирларни бажариш муддатлари аниқ кўрсатилади. Тақвими режани тузишда қуйидагиларни алоҳида инобатга олиш талаб қилинади.

2.1. Ўқувчининг ўқув режасида белгиланган:

— фанларни ўзлаштириш тизим кетма-кетлиги;

— машғулот турлари — назарий, амалий, тажриба дарслари, турли амалиётлар ва мустакил иш;

— фанларни ўзлаштиришга ажратилган вақт меъёри;

— фанларни ўзлаштириш учун бажарилиши лозим бўлган топшириқ ва вазифалар ҳажми.

2.2. Ўқувчининг қобилияти, имконияти ва истаклари.

3. «Устоз-шогирд» фаолияти дастурини амалга ошириш учун зарур бўлган услубий кўрсатмалар. Тегишли услубий кўрсатмалардан фойдаланиб ўқувчи дастурда белгиланган айрим вазифаларни мустакил бажаради. Услубий кўрсатмаларда тадбирларни қандай бажариш услуби (ёки зарурлиги) кўрсатилади ва зарур ҳолатларда тегишли вазифалар белгиланади.

4. «Устоз-шогирд» фаолияти дастурини амалга ошириш учун зарур бўлган методологик манбалар. Улар жумласига Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Вазирлар Маҳкамаси қарорлари, тегишли норматив ҳужжатлар, стандартлар, низоомлар, адабиётлар, дарсликлар, қўлланмалар, ўқув-методик қўлланмалар, интернет сайтлари ва улардан фойдаланиш учун зарур бўлган қалит сўз ва таянч ибораларни кириштириш мумкин.

Олий таълим тизими учун ишлаб чиқилган «Устоз-шогирд» фаолияти технологияси қўлланмасида тадбирларни амалга ошириш бўйича услубий кўрсатмалар, тегишли манбалар, масъуллар ва тадбирларнинг бажарилганлигини асословчи ҳужжатлар тақвими режада келтирилган мақсадга мувофиқ деб топилган.

5. «Устоз-шогирд» фаолияти дастурини амалга ошириш учун масъулларни белгилаш. Тасдиқланган режага киритилган тадбирларнинг ташкилий масалаларини ҳал этишда иштирок этиши зарур бўлган шахс ва масъуллар аниқ кўрсатилиши лозим.

6. Тасдиқланган «Устоз-шогирд» фаолияти дастурида белгиланган тадбирларнинг амалга оширилганлигини тасдиқловчи асослар. Улар ёрдамида фаолият сифат ва самарадорлигини баҳолаш ҳамда бажарилганлиги устидан ички ва ташқи назорат ўрнатиш мумкин бўлади.

7. Устозлар ва «Устоз-шогирд» методини жорий этишга масъулларнинг йиллик фаолиятини баҳолаш. Бундай вазифани бажаришнинг ички меъёрлари тегишли муассаса ва тавсия этиладиган умумий меъёрлар тизими томонидан тасдиқланиши лозим. Асосий кўрсаткичлар жумласига эришилган натижалар ва 6-банддаги асосларни кириштириш мумкин. Бунда, масалан, фаолиятни 100 балли рейтинг билан баҳолашни жорий этиш ва устоз эришган рейтингни унинг иккинчи қисм юкмасига кириштириш мумкин.

Келтирилган тавсия ва кўрсатмалардан ЎМКХТ тизими, касб-хунар коллежи ва таълим йўналишларига тегишли умумий ҳамда ҳар бир шогирднинг устози билан ҳамкорликда бажарадиган дастур ва режаларини ишлаб чиқиш мақсадида фойдаланиш мақсадга мувофиқ.

**С.ТОШПҲУЛОТОВ,
М.ЭРҲАШЕВ,**

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизими кадрлари малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлаш институти ўқитувчилари

ЭЪТИБОР ВА ТҲКИС ШАРТ-ШАРОИТ

таълим сифати юксалишида муҳим аҳамият касб этияпти

Мамлакатимиз жанубида жойлашган Сурхондарё вилоятида билимга чанқок ёшлар қўллаб топилади. Ўз кучи ва қобилиятига ишонган воҳа ёшлари ҳар йили олий маълумот олиш истагида бошқа олий ўқув юртлири қатори Термиз давлат университети талабалигига даъвогар бўлишди. Жорий йилда ҳам олдинги йилларда бўлгани каби таълим даргоҳига республика олий таълим муассасалари орасида қабул квотасига нисбатан энг кўп абитуриент (1160 ўринга 24877 (14,99) ҳужжат топширди. Мазкур таълим муассасасига йигит-қизларнинг интилишлари бежиз эмас. Ўерда таълим жараёнига замонавий ахборот-коммуникация ва педагогик технологияларни кенг жорий этиш, университет ўқув-лаборатория базасини мустаҳкамлаш, ўқитувчилар ва мураббийлар меҳнати моддий ҳамда маънавий рағбатлантиришнинг самарали тизимини шакллантириш, ўқитиш сифатини тубдан яхшилаш йўналишларида эътиборга молик ишлар амалга ошириляпти.

— Юртбошимизнинг 2011 йил 20 майдаги «Олий таълим муассасалари моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори таълим тизимида, жумладан, университетимиз фаолиятида дастуриламал бўляпти, — дейди ўқув ишлари бўйича проректор Бахтиёр Иманов. — Қарор эълон қилинган йили уч қаватли, барча қулайликларга эга, замонавий қиёфада 1200 ўринли иктиодиёт факультети учун янги биноси қурилди. Шу йили 187483,5 млн сўмлик маиший техника ва ҳўжалик моллари, 114859 минг сўмлик ўқув жиҳозлари, 94420 млн сўмлик компьютер техника воситалари харид қилинди.

Талабаларнинг спорт билан мунтазам шуғулланишлари учун 2012 йили 18х36 метрли янги спорт зали қурилиб фойдаланишга топширилди. Зал спорт анжомлари билан тўлиқ таъминланди. Бунинг самараси ўлароқ, талаба йигит-қизлар орасидан турли мусобақа ғолиблари сафидан

йилдан-йилга ортиб бормоқда.

Талабаларнинг яшаш шароитларини яхшилаш мақсадида 1-талабалар турархонайи 2012 йили капитал таъмирланди. Жорий йилда эса «Саодатбону-Азиз-Термиз» ХК пудратчи ташкилоти томонидан 400 ўринли ётоқхона, «Гаффор» хусусий фирмаси томонидан йил қаватли ахборот-ресурс марказини қуриш ишлари жадал равишида бошлаб юборилди. Қурувчиларнинг азму-шижоати ва қатъий сўзларига кўра бу қошоналар йил охирига бориб фойдаланишга топширилади.

Айни пайтда университет ҳудудига қирсангиз, талабаларнинг кичик шаҳарчасига келгандай бўласиз. Ёшларнинг таълим-тарбия олиши, спорт билан шуғулланиши, кутубхонага қатнаши ва яшаш учун бир жойда ялғиз яратилган комплекс шароитлар ривожланган давлатлардагидек қолмабди. Олий таълим муассасасининг моддий-техник базаси, замонавий ўқув ва илмий лабораториялари билан танишган кишининг кўзи қувнади.

Ҳозирда олий таълим муассас-

сасида кадрлар малакасини, салоҳиятини ошириш устида ҳам самарали фаолият олиб бориляпти. Хусусан, изланувчан ёш ўқитувчиларнинг маънавий-маърифий йўналишлар бўйича билимларини бойитиш, малакасини ошириш, замонавий педагогик ва ахборот технологияларини таълим амалиётига жорий этишлариға қараб, касб маҳорати ва ўқув жараёнини яхшилашга қўшган аниқ ҳиссаси, юқори самарадорлик, таълим сифати ва самарали тарбиявий иши учун ректор жамғармасидан берилаётган моддий-маънавий рағбат пе-

Qaror va ijro

дагогларни ўз устида тинимсиз ишлашга, ўқитишни янада самаралироқ ташкил этишга ундаяпти.

Мазкур қарор асосида, шунингдек, малакали кадрлар тайёрлаш йўналишлари ва мутахассисликларни оптималлаштириш, таълим стандартларини такомиллаштириш ҳисобига таълим жараёнини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтариш, илгор педагогик технологиялар ва ўқитиш шакллари жорий этиш, ўқитувчи кадрлар меҳнати рағбатлантириши кучайтириш асосида иқтисодиёт соҳа ва тармоқларида талаб бўлган олий маълумотли мутахассисларни тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш борасида ибратга молик ишлар олиб борилмоқда.

Ҳозирги кунда Термиз давлат университетида 444 нафар профессор-ўқитувчи 6560 нафар талабага замон талаблари асосида таълим-тарбия бераёпти. Энг муҳими, таълим йўналишлари за-

мон талабларига мос ҳолда янги-ланиб бормоқда. Сурхон воҳасининг кадрларга бўлган эҳтиёжи ўрганилиб, 2013-2014 ўқув йилидан тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси, хорижий тил ва адабиёти (немис тили), кадрлар менежменти, енгил саноят буюмлари конструкциясини ишлаш ва технологиясини (тармоқлар бўйича), автомобиль йўллари ва аэродромлар, жисмоний маданият (хотин-қизлар спорт, психология) йўналишлари очилди. Ихтисослик фанларидан намунавий фан дастурлари яратилди. Магистрлик диссертациялари, битирув-малакавий ишлари Олий таълим вазирлигининг «Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисида»ги низоми асосида амалга ошириляпти. Натижада иқтисодиёт соҳа ва тармоқларида талаб қилинадиган олий маълумотли мутахассисларни тайёрлаш сифатини тубдан яхшилашга олиб келяпти.

Кези келганда шунинг ҳам айтиш лозимки, Президентимизнинг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижросини таъминлаш бўйича университетнинг чора-тадбирлар режаси ва ҳаракат дастури ишлаб чиқилди ҳамда ишчи гуруҳи тузилди. Қисқа давр ичида айнан шу йўналишда бир

қанча ижобий ишлар амалга оширилди. Вилоятдаги умумий ўрта таълим муассасаларини хорижий тилларда дарс берадиган малакали мутахассислар билан таъминлаш мақсадида қўшимча қабул амалга оширилди.

Ўзбек, рус, инглиз, немис ва тожик тилларида сабоқ берилаётган маскан мамлакатимиздаги ва чет эллардаги олий ўқув юртлири билан ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйган. Университетнинг ўнлаб профессор-ўқитувчилари ривожланган давлатларнинг олий ўқув даргоҳларида бўлиб тажриба алмашмоқда. Жанубий Кореянинг Сун Мун ва Кенг Бук, Германиянинг Бонн ва Мюнхен, Малайзиянинг Мультимедиа ва Мара, Хиндистоннинг Дехли, Чехиянинг Карлова университетлари, Россия ФА Этнология институти, Москва давлат университети билан ҳамкорликни мисол қилиб келтириш мумкин. Ўз навбатида, Европа, Осиё давлатларининг викиллири бу ерга келиб тажриба алмашиб кетишляпти.

Термиз давлат университетида таълим жараёнини сифат жиҳатдан янги босқичга чиқариш, илгор педагогик технологиялар ва ўқитиш шакллари жорий этиш, ёшларни инновацион фаолиятга кенг жалб қилиш ишлари жадал суръатларда изчил давом эттириляпти.

**Норқувват ТўРАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири**

“УСТОЗ-ШОГИРД” УСУЛИ

ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида ҳам юқори самара беради

ри ва турли тўғарақлардан самарали фойдаланиш, ўқувчиларнинг дарсдан бўш вақтларини режалаш ташкил этиш имкониятларини кенгайтиради.

Қадимда бобокалонларимиз шогирдларга билим бериш ва, айнқиса, касб-хунарга ўргатишда «Устоз-шогирд» методидан кенг ва самарали фойдаланишган.

Бугунги юсак тараққиёт даврида ҳам бу усул ўз аҳамиятини йўқотмапти. Фақат уни замонавий билимларга асосланган тизимли технологиялар асосида қўллаш зарур.

Олий таълим тизимида «Устоз-шогирд» методини қўллашнинг тизимли дастури, режаси ва технологияси бўйича олиб борилган бир қатор тадқиқотларда «Устоз-шогирд» методини самарали қўллаш тадбирлари, тадбирларнинг жорий этиш дастури, режаси, тегишли услубий кўрсатмалар ва тизимли технологияси тақлиф этилган. Ушбу тадқиқотларда олий таълим муассасаларининг илмий ишлар бўйича проректорлари, факультет деканлари, кафедра мудирилари, иқтидорли ёшлар академиясининг масъуллари ва устозлар шогирдлари билан ҳамкорликда бажарадиган ишларнинг ҳажмини вақт бирлигида баҳолаш меъёрлари тавсия этилган.

Ҳозирги кунда ўрта махсус, касб-хунар таълими (ЎМКХТ) тизимида ҳам «Устоз-шогирд» методи кенг қўлланилмоқда. Тизимда «Устоз-шогирд» методини жорий этиш технологиясига оид тавсиялар ОТМлар тажрибаси асосида ишлаб чиқилмоқда.

Қуйида ЎМКХТ муассасаларида «Устоз-шогирд» фаолиятини самарали ташкил этишга доир айрим тавсияларимизни муштарийлар эътиборига ҳавола этамиз.

1. «Устоз-шогирд» методини жорий этиш дастури.

1.1. ЎМКХТ муассасаларида «Устоз-шогирд» методини жорий этиш дастури. Дастурни яратишда «Устоз-шогирд» методини қўллаб, ўқувчиларга давлат таълим стандартларида белгиланган билимларни бериш сифат ва самарадорлигини янада оширишга эришиш билан бирга, уларда ватанпарварлик, меҳнатсеварлик, касбига бўлган қизиқиш, ташкилотчилик, ташаббускорлик, тadbirkorlik, рақобатбардошлик ва бошқа хусусиятларни

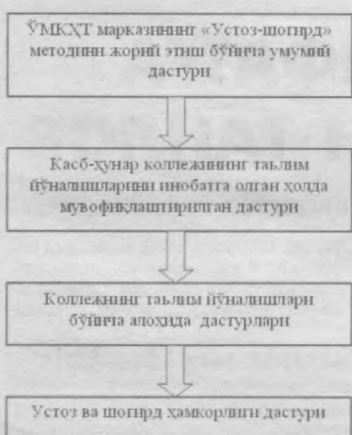
соҳалар бўйича касб-хунар коллежида амалга оширилиши зарур умумий тадбирлар мажмуасидан иборат бўлиши керак.

1.3. ЎМКХТ муассасаларида «Устоз-шогирд» методини жорий этишнинг намунавий дастури. Бундай дастур тизимнинг намунавий дастури асосида, кадрлар тайёрлаш йўналишлари хусусиятлари ва мавжуд имкониятларини инобатга олган ҳолда қайта ишлаб чиқиш орқали тузилади ҳамда устоз ва шогирдлар ундан услубий қўлланма сифатида фойдаланиши назарда тутилади.

1.4. Таълим йўналишининг намунавий дастури. Бундай дастур касб-хунар коллежи намунавий дастури асосида йўналишнинг ўзига хос хусусиятлари ва мавжуд имкониятларни инобатга олинган ҳолда ишлаб чиқилади.

1.5. Устоз ва шогирднинг ҳамкорлик дастури устоз ва шогирд ҳамкорлигида, юқорида келтирилган дастурлардан услубий қўлланма сифатида фойдаланган ҳолда ишлаб чиқилади.

1.6. Устоз ва шогирднинг ҳамкорлик дастурига киритиладиган тадбирлар. Тадбирлар рўйхати уларнинг мақсади, вазифаси, мазмуни, моҳияти ва бошқа кўрсаткичлари бўйича тузиб чиқилади, сўнгра ўқувчининг имконият-

1-расм. ЎМКХТ тизимида «Устоз-шогирд» методини жорий этишнинг умумий дастури тузилиши.

АНИҚ ЙЎНАЛТИРИЛГАН САВОЛЛАР

талабалар фаоллигини оширади

Таҳлилий фикрлаш савол қўйишдан, муаммони аниқлашдан бошланади. Шу маънода бугун семинар машғулотларида қўйилган таълим фанларининг режаси бўйича атрофлича суҳбат, дебат, ақлий ҳужум, баҳс-мунозаъра каби методлар қатори аниқ мақсадга йўналтирилган савол-жавоб асосида машғулоти ҳам кенг қўлланиляпти. Дарсларда савол қўйиш орқали талабаларда ўз фикрини асослаш кўникмаси шакллантирилмоқда.

Ўқув режаси бўйича атрофлича суҳбат шундай педагогик методки, унинг ёрдамида талабалар ўқув жараёнига саволлар ёрдамида жалб этилади. Саволлар орқали талабаларда фикр-мулоҳаза юритиш, ўз фикрини изоҳлашга иштиёқ уйғотилади. Талабалар бир томондан саволларга жавоб беришда, иккинчи томондан эса, ўзлари савол бериш имкониятига эга бўлади.

Таълим бериш ва ўқитиш ўқитувчи билан талабалар ўртасида ўқитувчи бошчилигида қўйилган саволларга жавоб бериш жараёнидаги эркин мулоқот шаклидаги суҳбат тарзида кечади. Савол беришни билиш фикрлай билишни кўрсатади. Шунинг учун дарсда фақатгина ўқитувчи эмас, балки талабалар ҳам бир-бирларига са-

вол билан мунозаъра қилишлари зарурий ҳол ҳисобланади. Айнан саволларни вазиятга кўра қўллаш талабаларнинг таҳлилий фикрлаш қобилиятини ривожлантиради.

Дарс жараёнида бундай методдан фойдаланилганда талабаларнинг сони 25—30 нафардан ошмагани маъқул. Дарс ўтишда аудиторияда стол-стуллари жойлаштириш ҳам муҳим аҳамият касб этади. Талабалар нис-

батан «бўйинни қўзиб» ёки «қайрилиб» ўтиргандан кўра, иложи борида бир-бирини қўриб турадиган тарзда ўтирганлари маъқул. Энг маъқул вариант «П» ёки ярим доира шаклида ўтказишдир. Бундай вақтда талабалар албатта, кичик гуруҳларга (9—10 нафардан) бўлинади, уларга мавзулар тарқатилади ва ҳар бир кичик гуруҳ ўзига берилган топшириқ бўйича ҳамкорликда саволлар ишлаб чиқади. Жараёнда қайси кичик гуруҳ кўп саволлар ишлаб чиқиси инобатга олинади ва баҳоланади.

Ҳамма вақт ҳам аудитория талабга жавоб берадиган даражада бўлмаслиги мумкин. У ҳолда имкониятга кўра

талабаларнинг жойлашишини дарс ўтишда қўлланиладиган методга кўра таъминлашга ҳаракат қилинади.

Ўқитувчи талабаларга шундай имконият бериши керакки, ўқув материалига оид саволлар бутун гуруҳ томонидан биргаликда ишлаб чиқилиши, муҳокама қилиниши ва ўрганилиши лозим. Саволлар билан бир қаторда имконият ва ҳоҳиш, истак туғдирувчи сўзлардан ҳам фойдаланиш зарур.

Бунга талабаларнинг билдираётган фикрларига туртки берувчи ёки қисқа мулоҳаза, маслаҳат берувчи, яъни, «ҳа», «давом этинг», «тўғри», «шундай қилиб», «тўғрироғи», «аниқроғи» каби сўзларни мисол келтириш мумкин. Кўпинча талабаларга саволлар устида кенгрок фикрлаш имконини бериб, қўзланган натижага эришиш осон кечади.

Дарснинг янада муваффақиятли бўлишида ўқитувчи томонидан аудиторияда ижобий муҳит яратилиши муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир талаба суҳбат жараёнида тўлақонли суҳбатдош тариқасида қатнашаётганига ишонч ҳосил қилиши, шубҳа қилган

саволларини бемалол бера олиши зарур.

Ўқитувчи бунда «Нима сабабдан?», «Сиз шу фикрга қўйиласизми?», «Мисол келтиринг», «Уртоғингиз билдирган фикр тўғрими?», «Сиз ўзингизнинг ҳулосангизни айтинг-чи?» каби саволлар билан кичик гуруҳдаги талабаларни бир-бирларига мунозаъра қилишга йўналтирса, мулоқот қизиқарли тус олади.

Ўз фикрини баён қилаётган талабага: «Айтинг-чи, нима сабабдан қўйилган саволга ана шундай жавоб беришга қарор қилдингиз?» деб мунозаъра қилиб, жавоб олинган. «Бошқалар ҳам шу фикрдами, уни нотўғри ҳисобловчилар, марҳамат, ўз фикрингизни билдиринг», деб бошқа талабалар фикрини аниқлаш, агарда тўғри жавоб ягона бўлмаса, ўқитувчи: «Қани, уйлаб кўринлар-чи, яна қандай муқобил жавоблар бўлиши мумкин?» деган савол қўйиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Хуллас, юқорида тилга олинган усуллар дарс ва машғулотларнинг қизиқарли, баҳс ва мунозараларга бой тарзда ўтишига ўзига хос ҳисса қўшади.

**Р.САРСЕНБАЕВА,
Тошкент молия институти ўқитувчиси**

“Ma'rifat” gazetasi
2013 йил 2 ноябрь сонида чоп
этилган муаллиф Олимжон
Жумабоевнинг «Иштироб тугидаги офат
ёхуд сўзсиз таъсир ўтказайтган «оммавий мада-
ния»нинг яна бир кўриниши хусусида» мақола-
сида бугунги кунимиз учун жуда долзарб масала
кўтарилган. Дарҳақиқат, ҳозирда айрим ёшлари-
миз турмуш тарзида, юриш-туришида миллий
минтаетимизга зид ҳолатларни кўриб, ҳаво-
тирға тушасан киши.

Aks sado

Инглиз тили дарси. Ўқитувчи мавзуну доскага
ёза бошлади: “Past Indefinite Tense”. Бироқ до-
имгидек Шамшод билан Жаъфар шу заҳотиёқ
қулоқларига наушникни иди-ю, ўзлари салом-
лашишдан бошқа сўзни билмайдиган инглиз
тилида қўшиқ тинглай бошлади. Улар инглиз
“реп”чиларининг “валдираш”ларидан ҳузурлани-
шар эди... Икки ўсирининг бу ҳолати кўпчилик
учун таниш манзара. Фарб эстрадасида урфа ай-
ланган қўшиқлардаги сўкиниш ва ҳақоратли
сўзлар мусиқа уйғунлигида ёшларимиз онгига

ЁТ ҒОЯЛАР ШАМОЛИ

қалбимизга гард юқтирмасин

сингдирилайтгани, менталитетимизга ёт иллат-
лар “оммавий маданият” тарзида кўр-кўрона
қабул қилинаётгани ачинарли, албатта.

Яқинда жияним ойисига хараша қила-қила
сотиб олдирган кийимини бизникига кийиб кел-
ди. Унинг орқа томонида скелет сурати туши-
рилганини кўриб кўнглим хижил тортган бўлса,
олд томонига ёзилган инглизча сўзларни ўқиб
жиғибийроним чиқди. “Kiss me” (“Мени ўп”),
“I am angry” (“Мен жаҳдорман”), “I’m empty”
 (“Мен бўшман”) сингари иборалар ўзбек бола-
сининг кўксига ёқилиб туриши қанчалар уятли
эканини ҳис қىлишим.

Бугун дунё бўйлаб яшаш тезлигида тарқалаёт-
ган “оммавий маданият”нинг мақсади “ўткин-
чи ҳою-ҳавасларга қуллик”ни рағбатлантириш-
дан иборат эмасми? Унинг “мафтунокчилиги” па-
насида индивидуализм ва эгоцентризм каби
биқик бир қараш яширин. Шу маънода “омма-
вий маданият” чинакам маданиятнинг қушан-
даси, беадаблик ва ахлоқсизликнинг тарғибот-
чисидир.

Ўтган кун автобусага чиқдим, беихтиёр йўлов-
чиларни кузатиб, ҳайратландим. Негаки, ўрин-
дикларда ўтирганларнинг деярли барчаси эркак
кишилар, тепаларида сумка тутиб, баъзилари ба-
ланд пошналарда, тик ҳолатда кетаётган йўлов-
чилар эса хотин-қизлар эди. Яна шуниси тааж-
жублики, ўтирганларнинг барчаси бамайлихо-
тир, бемалол ҳам эди. Қаерда қолди ўзбекона
ғурур, мардлик, дедим ўзимга ўзим. Йигитлари-
мизнинг бу тарзда ўзгаришига, табиятан нозик
қилиб яратилган аёлларга ҳурматсиз муносабат-
да бўлиб боришайтиганига ҳам юқорида биз та-
кидлаган ҳолатлар сабаб эмасми? Аслида, ҳеч
қандай маданият бундай манзарани ёқмайди-
ку?! Мозий силсиласида не-не ёвлар зугумида
ҳам, нобакор душманлар жабрида ҳам дўпписи-
ни бошдан қўймай, қўлларини дуодан айро эт-
маган, алёру лапарларини ўзга миллат қўшиқ-
ларига алоҳида ғурури тоғ халқимизнинг бу-
гунги баъзи “замонавий” вакиллари улугвор қад-
риятлардан осонгина воз кечаётгани жуда аф-
сусланарли.

Мутафаккир Сукротнинг шундай сўзлари бор:
“Энг олий санъат бу — инсоннинг комил ҳаёти-
дир”. Ҳақиқатан ҳам, умримизнинг оқар сувдек
тезкор сопиалари, омонат лаҳзаларини ўткинчи
ҳавас, бегойда амалларга исроф қилмай, наму-
нали ҳаёт кечириш ҳар биримизнинг муваффа-
қиятимиз саналади. Модомки, нурафшон ке-
лажамиздан умид, мақсадларимиздан юксак
натияжалар ишончи мавжуд экан, бизни ҳеч қан-
дай ёт ғоялар шамоли, гайри мафкуралар таш-
виқоти энга олмаслиги керак.

Маърифат ТЕМУРЗОДА

ЯШАМОҚ ЗАВҚИ

Хаёлларга фарқ бўлиб,
келгусида қилиниши ке-
рак бўлган ишлар ҳақида
уйга толиб турганимда
ҳамкасбим гап бошлаб
қолди:

— Биламан, опажон,
нималарнидир ўйлаб, ни-
маларнидир режалашти-
риб бош қотириб туриб-
сиз. Шундайми? — қўлини
елкамга ташлаганча гап
бошлади у.

Ҳақиқатан ҳам, баъзи
ҳаёт ташвишларини
ўйлаб турганим учунми,
унга бир қарадим-у, юзи-
даги самимиятни кўриб,
индамай бош силкиб қўя
қолдим.

— Опажон, биламан,
кейинги пайтларда баъзи
муаммолар сизни безов-
та қилапти. Аммо сизга
айтсам, муаммосиз ҳаёт
ҳам ўнчалик яхши эмас
экан. Нимага десангиз...
Яхшиси, сизга бир боши-
дан гапириб бера қолай.
Акамнинг бир дўсти бор.
У киши қурилиш моллари
ишлаб чиқарадиган хусу-
сий корхонанинг
раҳбари. Вақтида
отаси ҳам қаерда-
дир раҳбар лаво-
зимда ишлаган
бўлиб, яққою ёлғиз
ўғли учун барча
шароитни яратиб
берган экан. Уй-
лантирибди... Уй-
жой, энг сўнгги ру-
сумдаги машина...
Хуллас, бир инсон-

га нимаки лозим бўлса,
барчасини муҳайё қилиб-
ди.

Уша кун акамнинг
дўсти уйимизга меҳмонга
келганди. Дастурхон туза-
та туриб, беихтиёр суҳ-
батни эшитиб қолдим.

— Биласанми, дўстим,
— деди у акамга, — сен
нақадар бахтли
инсонсан. Не-
гаки, доимо
қандайдир
ташвиш билан

яшайсан, ўз олдинга
қўйган орзуларингга эри-
шиш йўлида ҳаракат
қиласан. Илзанаган, шу
йўлда елиб-югурасан.
Мен-чи, мен ҳамма нар-
сага эгаман. Ўғил десам
— ўғлим, қиз десам —
қизим бор, бир неча тур-
даги автомашинам, дан-
-филлама ҳовлиларим,
қўша-қўша дўкону хусу-
сий корхоналарим... Ху-
лас, дўстим, сенга айт-
сам, нимаки керак
бўлса, осонгина эришга-
ним учунми, ҳаётимда гўё
маъно йўқдек. Ишга ке-

ламан, кетаман... Нима
учун ишлаётганимни ҳам,
нима учун яшаётганимни
ҳам билмайман. Тўғриси-
ни айтсам, ҳеч бир му-
аммосиз ва орзуларга
етишиш йўлида кураш-
масдан яшаш мени жуда-
жуда зериктирган.

— Мен эса сенга
ҳавас... — Акам
гапини тугатма-
сиданок яна
сўзлай бошла-
ди ул:

— Йўқ асло. Аслида,
мен сенга ҳавас билан
яшайман. Чунки, сен
орзу, ният қиласан, шу
йўлда интилиб яшайсан.
Ҳар бир ютуғингдан
олам-олам завқ олсан.
Яна ва яна ишлагинг,
навбатдаги режаларинг-
ни амалга оширинг ке-
лаверади. Аслида, бил-
сан, орзуларсиз яшаш —
бемаъни яшашдир, унинг
овозидан ғамгинлиги се-
зиларди.

Ха, мана шунақалар
ҳам бор опажон. Шунинг
учун сира ташвиш чек-

манг, ҳали ҳаммаси яхши
бўлади, — деди ҳамкас-
бим самимият билан.

Бу гаплар мени ўйга
чўмдирди... Тўғри, у ин-
сонда балки муаммо
йўқдир. Қўлини қаерга
узатса етар. Бироқ атро-
фимизда шундай инсон-
га, шундайларнинг кўма-
гига муҳтожлар йўқ дей-
сизми? Оғир беморлар,
етим-есирлар, жисмон-
икмонияти етарли бўлма-
ганлар. Ҳадису шариф-
ларда: “Кимки бир

мўминни шу дунёдаги бир-
ор ташвишдан халос
этса, Оллоҳ унинг охират-
даги ташвишларидан
фориг элади. Кимки бе-
чорахол кишига ёрдам
берса, Оллоҳ унга икки
дунёда ёрдам беради.
Кимки бир мўминнинг ай-
бини ёпса, Оллоҳ икки
дунёда унинг айбларини
ёпади”, дейилган. Бу
сўзлардан ҳар биримиз
хулоса чиқарсак, яхши
бўларди. Бировнинг
огирини енгил, ҳолатини
равон қилиб, унинг бах-
тиёрлигига ғувох
бўлишга нима ет-
син? Бундан ортиқ
завқ бормикан,
лида?! Ўзинг-
кимгадир керак-
лигингни дилдан
ҳис этиб яшашдан
ортиқроқ нима бор
бу дунёда?!

Дилбар
РАЗЗОҚОВА

бунга ўз муноса-
батини билдир-
моқда.

Юртбошимиз-
нинг халқаро дои-
радаги интервь-
юларида “Ўзбек

бугунги ҳаёти акс эттирилган эди.

Ҳажоҳатий эпизодлар бир-бир
кўз ўнгимдан ўтади. Толибонлар
даври. Харобага айланган қўша
Кобулнинг замонавий манзарала-
ри: аганаган танклар, абжағи чи-
қан ҳарбий техникалар... Улар
орасида “нон” дея ўткинчиларга
қўл чўзаётган болалар... Минани
босиб портлаган жажжи қизалок...
Харобалар панасида яшириниб

халқига тинчлик ва омонлик ке-
рак!” деган гап қайта-қайта та-
корралаётгани ҳам шундан. Зеро,
халқимиз — тинчликсевар халқ.
Нафақат ўз хонадонидан, балки
қўни-қўшинининг уйида ҳам тинч-
лик барқарор бўлишини чин дил-
дан ният қилади.

...Эрталаб чиройли либослар-
да мактаб томон ошкитган ўқув-
чиларга қараб, кўзим қувнайди.

ДЕРАЗА ОРТИДАГИ ТЎЗОН

“чанг-тўзондан, “пашша»ю «чаё-
н»лардан оғоҳ бўлишни бир
дақиқа унутмаслигимиз зарур.

Яқинда афгон ёзувчиси Халид
Хусайинининг “Шамоллар ортидан
югуриб” асарини ўқиб қолдим.
Дунёнинг қирқдан ортиқ тилига
таржима қилиниб, ўн миллиондан
зиёд нусхада чоп этилган асарда
таъсирланган ғажоалар инсон
қалбини жунбушга келтиради. У
айрим хориж китобхоналарига шу-
чаки “экзотика” бўлиб туялувчи
оддий манзаралар эмас, аксинча,
биздан бор-йўғи бир неча юз ча-
қирим нарида, бир дарёдан сув
ичган ва асрлар давомида дўст-
биродар, қўда-анда бўлиб, ҳам-
жихатлиқда яшаб келаётган қў-
шнимизнинг қирқ йиллик ала-
ли дардлари, изтироблари, фарё-
ду фиғонларининг ифодаси эди.

Асарда неча ўн йиллик урушлар,
истилолар, этник низолар, ғийё-
вандлик, одам савдоси, ақидпа-
растлик, диний экстремизм, тер-
роризм сингари жирканч иллат-
лар гирдобидидаги бағри қуюк ма-
лакат фуқароларининг кеағи ва

учрашувга чиққан ва тутиб оли-
ниб стадионда, футбол таймлари
ўртасидаги танаффусда барчанг
кўз ўнгига қатл қилинаётган се-
вишганлар... Бозорда қулоғи оғир
савдогардан картошка нархини
баландрок овозда сўрагани учун
автомат қўндоғида калтакланаёт-
ган маъсума аёл. Ҳар замон бо-
ласини шерга берадиган кийик
сингари толибларга нон эвазига
бир етимни қулликка бериб, шу
орқали юзлаб норасидаларни бо-
қаётган етимхона директори...

Беихтиёр ёқангни ушлайсан,
киши. Наҳотки, ғажоанинг ҳамма-
си шундоққина ёнгинамизда рўй
бераёпти? Наҳотки, бутун бошли
авлод умрини қонли урушлар гир-
добидида ўтказишга мажбур бўла-
япти?

Президентимиз бир неча йил
аввал БМТнинг юксак минбаридан
туриб терроризм ва экстремизм
сарҳад билмас жиноят эканини
таъкидлаган ва дунё ахлини оғоҳ-
лиққа ундаган эди. Бугун дунёнинг
тинчликпарвар оммаси бу пур-
ҳикмат сўзларининг мағзини қабиб,

Улар сахардан осуда осмон, ча-
рақлаган қуёш остида ўйғониша-
ди. Ота-онаси, яқинлари ёнида хо-
тиржам, хуш-хандон нонушта
қилишади. Кексалар дуосини олиб
мактабга отланишади. Таълим
олишлари учун мактабда барча
нарсга муҳайё — замонавий ўқув
хоналари, компьютер синфлари,
лаборатория жиҳозлари, спорт
заллари, кутубхона... Кейинроқ
илм олиб, касб эгаллай дейишса,
қошонадек академик лицей ва
касб-хунар коллежлари уларни
қабул қилишга шай. Буларнинг
барчаси, энг аввало, тинчлик-
осойишталик мевасидир.

Дастурхон бошида кексалари-
миз дуога қўл очишади: “Энг ав-
вало тинчлик-омонлик бўлсин!”.
Бу эзгу ният ижобати қўп жиҳат-
дан ўзимизга боғлиқ. Қалбимиз
деразасини кенгроқ очайлик,
аммо унга келаётган “тўзон”лар-
дан ҳам ҳаммаша оғоҳ бўлайлик!

Эркин ДЎСТҚОБИЛОВ,
Қарши туманидаги
23-умумтаълим
мактаби директори

Куррайи заминнинг ilk ҳофизи Ҳазрати Одам бўлган дейишади. Кейин бу қорни Ҳаво эна иккаласининг зурри-ёдлари давом эттиришган. Довуд пайгамбар саз чалиб, қўшиқ айтганида фалакда қанот ёйган қўшлар ҳам муаллақ қоларкан. Элимизнинг туби мингйилликларга туташган қадриятлари бизгача етиб келишида сўз ва сознинг тутган ўрнига қиёс йўқ. Айниқса, халқ шоирлари, бахшилари ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналарини бизгача етказишда унутилмас хизмат кўрсатганлар. "Алпомиш", "Қунтуғиш", "Тўғрўли" сингари достонлар орқали биз ўтмиш авлодларимиз турмуш тарзи билан яқиндан танишамиз. Қашқадарё-Сурхондарё (Қўнғирот) бахшичилиги мактабининг йирик вақили, Ўзбекистон халқ бахшиси Қажҳор Раҳимов билан суҳбатимизни саз ва сўзнинг азал ва абадга дахлдор эканлигидан бошладик:

— Тўғри айтдингиз, жўражон, саз ва сўзнинг эгизак яшаб келадиганига, эҳтимол, минг-минг йиллар бўлгандир. Болалик чоғларингизни бир эсланг, умрида бир маротаба қўшиқ айтмаган киши кўз ўнгингизга келадими?..

— Юракларини ўйнатиб юбордингиз, биродар! Болалигимизда тўрт-беш қўй-эчкини олдимишга суриб кенгликларга чиқардик. У ёғинг ўтлоқ, бу ёғинг ўтлоқ, лолалар барқ уриб очилган, нима даярингизни, нима айтаришгизни билмайсан, аммо кўкрак сафасингиз бир ўтти сўзриб чиқади, беихтиёр қўшиққа топишасан ўзлингизни. Эгам қори деган кўшнимиз бўларди. Мен кўпича қўй боқишга у кишининг эшагига мингшиб чиқардим. Йўл олиб, йўл зерикари, ўйинқароқ дилим ўзга бир завқ-шавқни истарди. Шу пайт болалигимдан кўз қорачиги заха торган Қори бобо қўшиқ бошлар ва мен бутун борлиқни унутардим, дунёи дунда Эгам қори, мен ва қўшиқ борга мензарди...

Ана, ана! Биргина оғиз сўз билан кўпйиллик дардларингизни эритиб юбордим, шеклили, шу тобда сиз бахшим, ўзим бахшим, ажрим қилолмай қолдим. Буни сўзнинг қудрати дейдилар, у шу даражада, шундайлар даражада қўли бўлгандан сўра, одам ўғли бўлмиш биздан нима син.

— Келинг, энди суҳбатимизнинг муқаддимасини шу ерда тўхтатиб, муддаога ўтайлик. Айтинг-чи, бахшининг мактаби нима?

— Аввало, ҳар бир инсоннинг энг улғу мактаби, бу — ҳаёт. Ҳаммаимиз ва ҳар бири-миш ҳаёт синовларида тобланиб, яхши ва ёмонни кўриб, эшитиб, ундан сабоқлар оламиз. Лекин гапнинг индалло-сини айтганидан бўлсам, ўзбек бахшисининг яна бир мукамал мактаби бор, бу — "Алпомиш" достонидир. Эҳтимол, бу мулоҳазаимиз сизга бироз эриш туюлар, аммо бахшичилик йўлига тушаман деган киши "Алпомиш"ни тинглаб, "Алпомиш"ни ёдлаб, "Алпомиш"ни қўйлаб ниётига етди. Энди бевосита ўзим ҳақимда гапирганидан бўлсам, менга бахшичиликдан ўзга йўл йўқ эди. Авлод-аждодларимиздан бахши ўтганларни санаб ниҳосига етказиш амримаҳол. Дўмбира чертиш, достон қўйлаш, терма тузиш бизга бобомерос, отамерос, тоғамерос касб. Кексаларнинг айтишича, отамизнинг она томондан етти пушти бахши ўтган экан. Биргина донги етти иқлимга таралган Қодир бахшининг ули деган

номни кўтаришнинг ўзи елкаларни яғир қиладиган даражада оғир юк. Эҳтимол, бахшилик менга, ҳали йўрғакдалик чоғим, йиғлаганимда овуттиш учун ёнимда ўтириб отам чапган дўмбира оханг-

Qadriyat

анча йиллар уларнинг муносиб давомчилари бўлмади ҳисоби, лекин Хоразм достончилиги мактабидан Бола бахши чиқди. Ҳозир унинг ишини фарзанди Нормат бахши, менинг яқин дўстим Қаландар бахши давом эттиряпти. Етмишинчи йилларга келиб Қўнғирот бахшичилиги мактабидан отам — Қодир бахши тоғдек бўлиб қад ростлади. Бу фикримни ҳеч ким рад этолмайди. Қодир бахши улкан бир нахр, у билан бўйлашадиган бахши энасидан туғилмаган. Биз, яъни у кишининг ўғиллари, шогирдлари қўлимиздан келганча дўмбира чертиб, қўйлаб юрибмиз, лекин Қодир бахши бўлишга йўл бўлсин...

БАХШИЧИЛИК — ЎЗИМИЗ, ЎЗЛИГИМИЗ...

— Шу ерда бир ривоят эсимга тушди, айтиб берсам майлими?

— Қани эди, бизнинг ишимиз шу-да, янги бир гапни эшитсак, уни бўяб-бежаб, тагин халққа қайтарамиз, қулоғим сизда.

— Ўн тўққизинчи асрда туркманларнинг Камина деган шоири ўтган.

— Биламан, "Баригал"ни ёзган шоир-да.

— Ҳа, айнан ўзи. Бир куни шу Камина шоирдан:

"Сўз мулкининг майдонини Махтумқули ўриб кетди, бу майдонда сизлар нима қилиб юрибсизлар?" — деб сўраганида, шоир: "Тўғри айтасиз, сўз мулкининг майдонини Махтумқули устоз ўриб кетди, деб ундан қолган хас-хашакларни йиғиб юрибмиз", деб жавоб қайтарган экан.

— Ўлманг (Қажҳор бахши баралла қўлади). Лекин қойилман, Қодир бахшидан бизга қолган юмушни зўр таърифладингиз. Биласизми, отам раҳматли сиз айтган улғу шоир ҳақида "Махтумқули" номли достон ёзган.

— Абдуолим Эргаш, ҳар гал шу достоннинг ягона вариантини мен Қодир бахшидан ёзиб олганман, бошқа ҳеч кимда йўқ, деб мактабинг юради, лекин қанча илтимос қилмай, ўқиб қишша бермайди.

— Зап топиб айтдингиз, Абдуолим ака отамнинг нафақат ашаддӣ муҳлиси, балки яқин дўсти, сарқотиби. Ўзимиз ҳам отамнинг меросидан бизда йўгини шу кишидан сўраб оламиз. Майли, мавзудан чалғимайлик. Отамнинг ўзи ёзган термаларида ҳам Махтумқулининг руҳи устун. Масалан, мана бу термани тингланг:

Қизик экан
бу дунёнинг ишлари,
Кузда кетиб,
баҳор қайтар қўшлари,

Навбат кутмас экан

қари-ёшлари,
Қари ёшга,
ёш қарига меҳмондир.

Отадан тўрт ул, беш қиз аралганмиз. Мен тўнғич фарзандман. Тўрт ёшимда отамнинг дўмбрасини судраб юраверганимдан сўнг жусамга мослаб, қошиқдеккина саз олиб берган. Шу-шу, дўмбирадан айрилганим йўқ, Абдимурод, Баҳодир, Баҳром укаларим ҳам ота изидан боришарди. Таниш-билишларимиз кўпича "Қодир бахшининг сўзи Қажҳорга, сўзи Абдимуродга, феъли Баҳодирга, овози Баҳромга ўтган", дейишарди. Гапнинг сираси, тўрт ул бир бўлиб ҳам бир отамнинг ўрнини босолмай-миз.

— Ҳар ҳолда, унчалик эмасдир, мана сиз ва Абдимурод "Ўзбекистон халқ бахшиси" деган номга эга бўлдингизлар. Очиғи, ҳавасим келади, бир оиладан, Қодир акани ҳам қўшасан, уч халқ бахшиси чиқиши, бу ҳазил гап эмас.

— Бахшичилик биргина унвон билан белгиланмайди. Бахши ўз номи билан бахши, элнинг яхши-ёмони — унинг айтар сўзи, бахшининг ўзи элнинг юзи саналади. Отам, менинг назаримда, бахшилик мактабининг ор-номуси эди. Қанда, қунора элнинг тўйлариди, сайиллариди юрса-да пул, бойликнинг юзига қайрилиб қарагани, "Хизматим учун унча берасан, бунча берасан", деб савдолашгани гувоҳи бўлмаганман. Ахир, шу менинг номим, борим ҳам йўғим деб дўмбирани чинакамга қўлга олганимдан сўнг ҳам оз эмас, икки-уч йил у киши билан эл кездим. Отамиздаги салоҳият, истеъдод, халқчиллик қиёси йўқ эди. Ул зотда мўъжизавий саз, сўз санъати бор эди. Эҳ-ҳей, Малик Муродов, Тўра Мирзаев, Абдимўмин Қажҳоров, Абду-

лим ака... не-не катта олимлар у кишининг ҳар бир қаломидан илм топар эди. Масалан, сиз, нечта шеърни ёд биласиз?

— Бешми, ўнми, борингки, эллик бўлар.

— Отам юздан ортиқ достонни ёд биларди. Шундан олтишдан ортиғи халқ достонлари, ўз қалами остидан чиққани ҳам қирқдан кўп, юзлаб термалар. Бадиҳагўйликда ҳам отам оқиб турган дарё эди. Истаган кишининг юзига қараб, тўқиб кетаверарди. Ростки, озми-кўпми, отамнинг созини олганимдан мамнунман. Мен айтиб юрган достонлар ҳам олтишдан ошди, улар орасида халқ оғзаки меросидан олганларим, отамнинг достонлари бор. Ўзим тўқиганларим ҳам йиғирмадан ортиқ.

— Муҳтарам Юртбошиниз "Ўқсак маънавият — енгилмас куч" асарида "Бахши-шоирлар ўз халқининг бийрон тилидир", деб ёзган. Достончилик, бахшичиликнинг бугунги қуни ҳақида нима дейсиз?

— Юртимизга, истиқлолимизга кўз тегмасин, 1999 йили "Ўзбекистон халқ бахшиси" унвони таъсис этилди. Икки йилда бир шоир-бахшилар кўрик-танлови ўтказилиб турибди. Ойнаи жаҳон дастуридан "Бахшиёна" кўрсатуви муқим ўрин эгаллаган. Етти иқлимдан келадиган меҳмонлар халқимизнинг қадимий урф-одатларини кўриб, лол қолишмоқда. Тўғри, айрим давраларда "Бахшиси нима, эстрада хонандаси йўқми?" деган висир-висирларни эшитиб қоламиз. Ай-й-й, биродар, бахши ким, у кимнинг дард-ҳасрати, қувонч-шодлигини созга, сўзга солади? Шу элнинг, шу замоннинг. Демак, бахшичилик бизнинг ўзимиз, ўзлгимиз. Уни тушулмаган, ундан юз ўгирган, ўзидан, ўзигидан юз бурган саналади.

Абдунаби АБДИЕВ
суҳбатлашди.

Янгиланиш ва тезкорлик замонавий техника ривожига катта туртки бўлмоқда. Хар бир дақиқада янги голаар ва улар асосида яратилаётган янги ихтироларга гувоҳ бўлишимиз мумкин. Кашфиётнинг ривожига ва аҳамиятига эса унинг инсонлар ўртасида қанчалик кенг оммалашиб кетиши билан белгиланади. Масалан, яратилганига учна кўп бўлмаган USB-модемлар жуда тез фурсатда бошқа модем турлари билан рақобатлашиш даражасига етди. Қайсидир маънода анъанавий тарзда интернетга ула- ниш имконини берувчи мосламаларга бўлган талабни ҳам кескин қисқартирмоқда.

USB-МОДЕМЛАР: СИЗ УЧУН ИНТЕРНЕТ ЭШИКЛАРИ ОЧИҚ

Дарҳақиқат, компьютерларни интернетсиз, интернетни эса модемларсиз (уяли телефон алоқалари ва бошқа замонавий WiFi тизими орқали ишловчи қурилмалар бундан мустасно) тасаввур этиш мушкул. Маълумки, USB-модемлар компьютер ёки ноутбукнинг USB-порти орқали интернетга улаишни таъминлаб берадиган қурилма ҳисобланади. Мобил алоқа компаниялари эса бутун дунё бўйлаб UMTS (ёки EDGE, GSM) алоқа тури орқали мобил интернет тизимини йўлга қўйган. Шу боис, компьютер харид қил- ётганларнинг албатта USB-модемларни ҳам қўшиб оли- ши одатий ҳолга айланиб бор- моқда. Бунинг сабаби эса од- дий: химоя воситаси — анти- вирусларни янгиллаб туриш (компьютерлардан фарқли ўлароқ ноутбукларда ички мо- дем ўрнатиш имконияти мав- жуд эмас) ҳамда интернетдан маълумот олиш тезкорлигини таъминлаш. Исталган жойда интернетдан фойдаланиш имкониятини берувчи бундай кичик "флешка"лар инсонлар- да катта қизиқиш уйғотмоқда. USB-модемлар фойдаланувчи учун содда ва қулай дастур- ланган бўлиб, улардан интер- нетга улаиш учун махсус би- лим ва кўникма талаб этил- майди.

Бугун интернет маълумот- лари сув ва ҳаводек зарурли- ги ҳеч кимга сир эмас. Шун- дан келиб чиққан ҳолда, тех- нологияларнинг кун сайин ри- вожланиб боришини давр та- қозо этмоқда. Талабаларнинг билим олиши, ўқитувчилар- нинг ўз устида ишлаши, му- аяна касб эгаларининг зарур ахборотлардан тезкор фойда- ланишида ҳам ушбу қурилма- нинг ҳиссаси катта. Бугун жа- дал ривожланиб бораётган масофавий таълим олиш учун ёшларнинг кўпчилиги айнан USB-модемларни афзал қўришмоқда. Дарҳақиқат, бу орқали сайтлардан фойдали маълумотларни тез ва осон шахсий компьютерга юклаб олиш мумкин.

Кўпчиликка учун USB-мо- демларнинг қай йўсинда пай- до бўлгани номалум. Унинг бу даражада ривожланишида фойдаланувчиларнинг хоҳиш- истаклари билан бир қатор- да, телефон компаниялари- нинг ҳам ҳиссаси катта. Буни бир сўз билан кашфиёт ор- тидан юзага келган кашфиёт, дейиш мумкин.

Овозли (сухбатлашиш) ва диаграммалли (MMS) маълумотларни узатиш ва қабул қилиш, матнли қисқа хабар- ларни (SMS) жўнатиш ҳамда

қабул қилиб олиш хизматла- ри уяли алоқа компаниялари томонидан GSM тизими ёрда- мида амалга оширилади. Бу тизим кенг тарқалган бўлиб, деярли барча мамлакатларда ундан фойдаланиб, абонент- ларга хизмат кўрсатилади. Мазкур тизим уяли алоқа хиз- матининг 2-авлоди (инглиз тилида «second generation») ҳисобланади. Халқаро стан- дардта эса ушбу атама қис- қача 2G деб номланади.

Абонентларнинг "замондан орқада қолишни истамайман", "домин интернетдан фойдала- нишни хоҳлайман" каби та- лаблари телефон аппаратла- рини ишлаб чиқарувчи ком- паниялар ҳамда уяли алоқа операторларини янги лойиҳа- лар устида ишлашга ундади. Мана шуларни ҳисобга олган ҳолда уяли алоқада GPRS ти- зими ишлаб чиқилди. Бунга кўра, мавжуд алоқа каналидан юқорида айтиб ўтилган хиз- матлардан ташқари, тезлиги назарий ҳиҷатдан 171,2 Кб/с, амалда эса 56 Кб/с атрофи- да бўлган интернет хизмати кўрсатилишига эришилди. Бу тезликда оддий интернет ва вап-порталларга кириш, кат- та тезликда бўлмаса-да, расмий файлларни узатиш ва қабул қилиш имкони туғилди.

Баъзан интернетга улаиш, нимадир кўчириш у ёқда тур- син, бирор сайтни кўздан ке- чириш учун ҳам кўп қутигаша тўғри келади. Жадал ривож- ланаётган замонамиз учун тезлик катта аҳамиятга эга, вақт эса бебаҳо. Мижозни кут-

тириш уяли алоқа компаниялари учун катта йўқо- тиш демек. Шу- нинг учун ҳам компаниялар ин- тернет хизмати тезлигини оши- ришга қарор қилишди ва EDGE деб номланган янги тизимни иш- лаб чиқилди. Бун- да интернетдан фойдаланиш тез- лиги аввалги GPRSга нисбатан 4-5 маротаба ортди.

Демак, техник воситаларни ри- вожлантириш ҳисобида аслида суҳбатлашиш учунгина ўйлаб топишган уяли алоқа тизимида янги — интернет- га улаиш хизма- ти вуҳудга келди. Янгиланган техни- кани янада тако-

миллаштириш эвазига интер- нет хизматининг тезлиги ошди. GSM тизимига GPRS ва EDGE қўшилиб халқаро дои- рада қисқача 2,5 G деб атала бошланди.

«Видеокўнғирок» хизмати билан ажралиб турадиган уяли алоқа тизими 3-авлод технологияси ҳисобланиб, у 3G деб номланади. 3G хиз- матларига нафақат видео- кўнғирок, балки юқори тезлик- даги интернет хизмати ҳам киради. Улар орқали қисқа вақт ичиди интернетдан катта ҳажмдаги аудио, видео, матнли, графикали маълумот- ларни олиш ва юбориш мум- кин. Бу эса мижозларга катта имконият ва қулайликлар бе- радиди.

Юқоридагиларнинг барчаси USB-модемларнинг пайдо бўлиши учун замин яратди. Интернет хизматидан SIM- карта орқали компьютерда ҳам фойдаланиш мумкин. Бу- нинг учун уяли алоқа компа- ниялари 3G-модемларни так- лиф этди. Ташқи кўриниши- да бу модемлар оддий флешкага ўхшаб кетар, ундан фойдаланиш жуда осон бўлиб, SIM-карта модемнинг ичига жойлаштирилиши, модем эса компьютерга USB-порт орқали улаишни лозим. Бугунги кунга келиб компьютер авто- матик равишда дастурни ўрнатади ва қарабизки, сиз учун Интернет эшикларини очик.

Тезлик қанчалик ортса, ах- борот сизими ҳам шунча кат- та бўлади ва янги-янги хиз- матларни жорий қилиш имко-

ни туғилади. Ана шундай хиз- матлардан бири телевизион дастурлар ва видеофильмлар- ни мобил тармоқ орқали юқори сифатда кўришдир.

Интернет тезлиги ортиб боргани сари алоқа тизими- нинг янги авлодлари ҳам пай- до бўла бошлади. Бу эса 4Gнинг яратилишига олиб келди. У 3Gдан икки баробар катта тезликда ишлайди. Бироқ бугунги кунда 3G мо- демлардан фойдаланиш кўрсаткичлари анча юқори. Янги 4G турдаги хизматларни кўрсатувчи компанияларнинг сони озлиги сабаб ҳам 3G мо- демлардан кенг фойдаланил- моқда. У орқали фойдаланув- чи юқори тезликдаги интер- нетда ишлаш имкониятига эга бўлиши мумкин. Замонавий 3G USB-модем билан компь- ютер ўртасидаги алоқани ўрнатиш жуда осон. Бунинг учун фойдаланувчидан модем- ни компьютер USB-портига улаш, керакли драйверни хо- тирага ўрнатиш талаб этила- ди. Шунинг алоҳида эълотиб ўтиш керакки, модемга SIM- картани жойлаштиришни ҳам унутмаслик лозим. Албатта, бунда унинг ҳисобида етарли маблаг бўлиши муҳим.

Ўқиш ва иш юзасидан маълум ҳужжатларни, мультимедиа махсуслотларини юклаб олишга тўғри келади. Бунинг учун бизга юқори тезлик ва ҳисоб рақамида маълум миқ- дорда маблаг бўлиши лозим. Фойдаланувчиларга қулайлик яратиш мақсадида телефон компаниялари махсус трафик- пакетларни тасвия этишмоқ- да. Уни сотиб олиш сарфла- наётган харажати сезиларли даражада қисқартиради. Унинг афзал томонлари та- рифларнинг турли-туманлиги, маълумотларни юклаб олиш- нинг қулайлиги, тўловнинг худди мобил алоқалардагидек амалга оширилиши, SMS юбориш имкониятининг мав- жудлиги ва фойдаланишнинг осонлигида.

Албатта, бундай модемлар фойдаланувчиларга қатор қулайликлар тақдим этиш би- лан бирга, айрим камчилик- лардан ҳам холи эмас. Алоқа жараёнида юзага келувчи камчиликларга тўхталганда, кўпчилик асосан маълумотлар узатиш тезлигиндан шикоят қилаётганини айтиб ўтиш ло- зим. Аслида, бу каби муам- молар сигнал узатилаётган марказдаги носозлик, шунинг- дек, радиотўлиқларнинг тўлиқ етиб келмаслиги туфай- ли ҳам юзага келиши мумкин. Интернет маълумотларига кўра, сигнал даражаси ва си- фатини турли хил ёрдамчи во-

ситалар ёрдамида назорат қилиб туриш мумкин. USB- узайтиргичлар орқали сигнал яхши тутадиган жойгача мо- демни тортиб бориш лозим. Бунда фойдаланувчига энг қулайи деразанинг олди ёки хонанинг юқоридаги жойи ҳисобланади. Бундан таш- қари, кенг тарқалган speedtest.net интернет- ресурсдан фойдаланиш ҳам қўл келади. У юклаб олиш тез- лигини ва алоқадаги тезлик- ни ўзида кўрсатиб туради. CDMA эса болалар учун мах- сус дастур «Axesstest» EVD0-ни тасвия этмоқда. У ноутбукка уланган захоти мав- жуд тезликини тасвирлар ор- қали акс эттиради. Замона- вий USB-модемларда эса бун- дай турдаги кўрсаткичлар да- стур таркибига киритилган. Бугунги кунда Huawei ва ZTE фирмалари томонидан ишлаб чиқарилаётган модемлардан бутун дунёда фойдаланилмоқ- да. Бу модемлар орасидаги фарқ унча катта эмас. Улар бир-биридан асосан белгила- ри ва унча катта бўлмаган тех- ник тузилишлари, яъни турли хотира-карталарнинг мавжуд- лиги, ахборот етказиб берув- чи технологияларда фаолият олиб бориш кабилар билан фарқ қилиши мумкин.

Уларни харид қилишда ком- пьютер ўнча ноутбукнинг қайси операцион системада ишлаш имкониятини ҳам ҳисобга олиш керак. Сиз олдинроқ со- тиб олган модем янги турда- ги дастурга тушмаслиги мум- кин. Бунинг учун харид қили- наётган модемнинг қопламни ёки қутисиди берилган маълумотлар билан тўлиқ тани- шиб қизиқингиз лозим.

Замонавий USB-модемлар- нинг барчасида MicroSD хо- тира картаси учун махсус жой ажратилган. Ташқи таъсир- лардан химояланиш учун бун- дай модемларнинг устки қисми пластик қоплам билан ўралган. USB-модемлардан фойдаланиб бўлгач, Windows- нинг "хавфсиз чиқиш кетиш" функцияси орқали қурилмани "ўчириш" зарур.

Ўртимизда 3G хизмати ри- вожланиш палласида. Амал- да кенг фойдаланилаётган ушбу қурилмалардан хар ерда ва хар қандай вақтда фойдала- ниш имкониятининг мав- жудлиги исталган маълумот- ни тандирдан янги узилган нон каби узиб, «истеъмол қилиш»имизга қўмак беради. Бунда энг муҳими вақт ва им- кониятларни тўғри йўналти- ришдир.

Ҳамида УСМОНОВА,
"Ma'rifat" муҳбири

1. «PAPER IMPEX» МЧЖ

Gurung

Tabiat ne'matlari

Маккажўхори деганда кўз ўнгимизга бўйи уч метргача етадиган, поялари куёш нурларида ялтираб, айникса, думбул болаганида болажонлар эътиборидан четда қолмайдиган ўсимлик келади. Ёдимда, болагимизда дугонажонлар улардан кўғирчоқлар ясаб, «со-ч»ларини ўриб ўйнардик. Донлари сал қота бошлаши билан момоларимиздан пишириб беришларини сўраб қўямасдик...

Айни кунларда бозорларга йўлингиз тушса, маккажўхорининг савдоси чаққонлигини кўриб, беихтиёр харидига ошиқасиз. Лекин унинг «бағ-

МАККАЖЎХОРИ

ри»да нелар борлигидан огоҳмисиз? Илмий манбаларда келтирилишича, сиз билан биз севиб тановул қиладиган маккажўхори донлари таркибида крахмал, ёғ, пентозанлар, алкалоид моддалар, зеакаротинлар, пировиноград кислотаси, В₁, В₂, В₆ витаминлари сингари инсон организми учун нихоятда фойдали моддалар мавжуд.

Маккажўхори таркибидаги шифобахш моддалар аминокислоталар ҳосил бўлишида, ёғ моддаларининг таркиби топиши ва парчаланишида қатнашиб, буйрак усти гормонларининг фаол ишлашига хизмат қилади. Шунингдек, тўқималарнинг нафас олиши, ўсиши ва қайта тикланишида, қонда гемоглобин ҳосил бўлишида иштирок этиб, кўриш қобилиятининг нормал бўлишида ижобий роль ўйнайди. Эътибор қаратмоқ керакки, маккажўхори донларидан бодроқ тайёрланиши жараёнида кўплаб шифобахш омиллар парчаланиб кетиб, қайнатиб пиширилганда витаминларнинг салмоқли қисми сақланиб қолади.

Маккажўхорининг популяридан тайёрланадиган дамлама ва суюқ экстракти тиббиётда жигар хасталиклари, гепатит, ўт ажралиши суслашган ҳолларда, ўт ва буйрак тоши касалликларида, қовуқда тош пайдо бўлганда ва бошқа дардлар малҳами сифатида фойдаланилади. Ўт ҳайдовчи чойлар таркибига киритилгани ҳам бежиз эмас, албатта... Она заминимизнинг шундай неъматлари бизни ҳам озиклантиради, ҳам дардлардан халос этади, турли хасталикларнинг олдини олади.

Зевара ҳар доим синфда аълочилар сафида эди. Бирор ўқитувчи «уч» тугул, «тўрт» қўйса ҳам ўша кўни қовоғи очилмас, муаллимларини ҳам хит қилиб юборарди. Ўша пайтлар нимасига бунчалар бино қўйгани-ю, баҳо учун нега талашганига бугун ақли етмайди. «Ус-тозларимиз ҳам қизиқ экан, раъйимизга қараб баҳо қўйишарди-я», — дея ҳаёлидан ўтказди, баъзан ўша номига «аъло»га илашганлари юзини шувит қиладиган ҳолатларга дуч келаверса. Бугун ўғилчаси билан бўлиб ўтган маш-

айлантиришга уринди Зевара фарзандининг олдида ўсал бўлиб қолишдан қўчиб.

— Унда антоним сўзларга мисол айта қолинг. Топишга қийналиб турувдим, — китобининг кейинги варағини очди ўғли:

— Буларинг ҳам ёдимда йўқ! — Энди анча кесиб гапирди Зевара. — Мактабни битирганимга озмунча вақт бўлди-ми?

— Қўчма маънодаги сўзларни ҳам унутиб юборгандирсиз-а? — Хафсаласи

Ota-onalar, siz uchun!

БАҲОНИНГ БАҲОСИ

маша ҳаммасидан ўтиб тушди.

— Ойижон, ўқитувчимиз дарсларингизни ота-онангиз билан бирга, ўзингиз ҳам тўлиқ тушуниб, пухта бажариб келинглар, деди, — дея эркаланди ойисининг юмушларидан бўшашини кутиб турган болажон.

Маъруфжоннинг дафтар-китоби билан ёнига келаверишини Зевара унча хўшлайвермаса ҳам, муаллимнинг тавсиясини эшитиб бир сўз дея олмади.

— Кел-чи, нима экан? — деди норози оҳангда эринибгина ўғли томон энгашар экан...

— Омоним сўзлар мавзусини унча тушунмай қолдим-да, — деди Маъруфжон қолларини чимириб.

— Нима дегани экан у? Эсимдан чиқиб кетибдим, дейман-да, — гапни

пир бўлганча ўрнидан кўзгалди Маъруфжон. — Одилбекнинг ойиси сиздан анча ёши катта. Аммо ҳар доим унга дарс қилишда кўмаклашади. Мактабидан олган билимларини сира-сира унутмаган! Буни устозимиз ҳам жуда яхши биладилар. Шунинг учун ҳар доим «Ойингга бизнинг номимиздан ҳам раҳмат айтиб қўй... Чунки биз биргаликда ишламасак, қутилган натижага эриша олмаймиз-да», дея таъкидлайдилар. Сиз эса ё ишингиз кўплигини сабаб қиласиз ёки вазифаларини тушунмайсиз...

Зевара қутилмаганда эшитган гапларидан довдираб, кўзларига тикилиб турган ўғилчасига не деярини билмай қолди.

— Ойижон, она тили ва адабиётдан

ҳар доим «беш» олардим, дердингиз, — дея энди ошкора норозилик билдира бошлади болакай. — Баҳонингизнинг қиймати жуда паст экан-да! Муаллимимиз «Баҳоларингизнинг баҳоси баланд бўлсин. Пуч баҳонинг ортидан ҳечам қуванглар. Яхши ўқинг. «Ёшликда олинган билим — тошга ўйилган нақш», деган донишмандларимиз», дея кўп такрорлайдилар. Сизнинг устозингиз улугларнинг бу ўғитидан гап очмаганларми?..

Кўшни хона томон юрган ўғлининг ортидан қараб қолган Зеваранинг кўз ўнгиде мактаби, болаларнинг чўғур-чўғурдан овозини пастлатиб, гапини йўқотганча, ўқувчиларнинг дам униси, дам бунисига жовдираган мисол термулиб ўтирадиган муаллимасининг қиёфаси гавдаланди-ю, эти жунжикиб кетди. Муштдеккина жон фикрлаб ўлчаётган «Баҳонинг баҳоси» ҳақида ўйлаб кўрмагани шунчалар аламини келтирдик, мижжаларида ёш ҳалқаланди.

— Олий даргоҳга кириш учун эмас, оддийгина уй бекаси бўлиш учун ҳам баҳонинг баҳосини қадрлаш керак экан, — ҳаёлидан ўтказди у. — Тавба, яширинча китобга мўралаб, бир-биримизнинг шивир-шивирларимизга суяниб жавоб бераётганимизни сезиб турса-да, ўқитувчимиз билимимизни «аъло»га тенглаштираверарди-я. Бус-бутун шеърларни шу тарзда «ёд айтиб», «беш» олардик...

Бу хотиралар Зеваранинг жуда-жуда гашини келтирар, ўша «мехрибон» устозини ҳам, ўзини ҳам тушунишни, кечиришни сира-сира истамасди бугун.

ДОНОЛИКДАН ИШОНЧЛИРОҚ БИСОТ ЙЎҚ

Ҳаётнинг ўзи катта мактаб, лекин унинг сабоқларини ўқий олмоқ учун билим, фаросат керак. Айнан шу нуқтада тарих саҳифаларида ўзига хос из қолдирган шахсларнинг битиклари ва ибратли амалларига қулоқ тутмоқнинг шарофати бениҳоя-дир.

Қадимги юнон файласуфи Биант ўз ватанидаги етти етакчи файласуфлардан бири бўлган. Манбаларда қайд этилишича, унинг она юрти саркарда Кир лашкарлари томонидан забот этилади. Шаҳар аҳолиси энг қимматбаҳо буюмларни олиб қоча бошлайди. Фақат Биантгина қуруқ қўл билан чиқиб кетади. Буни кўрганлар «Нега сен ҳеч нарса олмадинг?», дея сўрашганида, «Мен ҳамма нарсани ўзим билан олиб юрман», дея жавоб берган экан. Унинг жавоби ҳеч қандай изох талаб этмаслиги кундек равшан.

Файласуфнинг ҳикматларидан:

— Нима мушкул?

— Ишингиз чаппа кетишини хотиржам кузатиш.

— Инсон учун тотли нарса нима?
— Умид.
— Инсон қайси ишдан завқ олади?
— Фойда олишдан.
— Энг яхши маслаҳатчи ким?
— Вақт.

Donish chirog'i

Бахтсизликка дош беролмайдиган одам бахтсиздир.

Ёшлигингга кексалик учун доноликни тўпла. Чунки ундан ишончлироқ бисот йўқ.

Дўстларинг орасида баҳсга ечим топишдан кўра, душманларинг ўртасидаги низони ҳал қилиш афзалдир. Чунки дўстларинг ўртасига тушсанг, бири сенинг душманингга айланади. Душманларинг баҳсини ҳал қилсанг, улардан бири сенга дўст бўлиб қолади.

ҲИКМАТЛАР — ТЎҒРИ ЙЎЛГА ЕТАКЛАР

Бўйига:

Энига:

1. Билаги зўрни бирни йиқар, ...и зўр мингни.

3. ... сотган эр бўлмас.

4. ...нинг боғи кўкармас.

6. Яхшини кўриб, фикр қил, ёмонни кўриб, ... қил

7. Доно сўзига бино кўяр, ... ўзига.

10. Бахтиёр бўлса замон, ... бўлма ёмон.

11. Ширин ёлғондан аччиқ ... яхши.

14. ... сотган бармоғини ялайди.

15. Ёвга сўзинг чин айтма, чин айтсанг ҳам ... айтма

18. Қандай ... берсанг, шундай алиқ оласан.

19. ..., ...нинг таги зил.

22. Бир йигита етмиш ... оз.

23. Меҳнат, меҳнатнинг таги ...

26. ... сенга боқмаса, сен ...га боқ.

2. ... билган — юрт кезар.

5. Вақт ...

8. Ҳаёт — ...дан иборат.

9. ... — билим манбаи.

12. ... — ярим ўлим.

13. ...нинг ўзи тўйса ҳам кўзи тўймас.

16. ... турмуш — узоқ умр.

17. Бир каттанинг гапига қулоқ сол, бир ...нинг.

20. ...ни асрабон нетгумдир охир, олиб тупроққа кетгумдир охир (Алишер Навоий).

21. Ё ..., ё садоқатли ўлим! (Нажмиддин Кубро)

24. Игнадек тешиқдан ҳам туядек ... киради.

25. ... қийинни енгади, номард бўйин еғади.

27. ...да — баракат!

28. Ақлсиз ... — нурсиз чирок.

БОШҚОТИРМА

Абдуваҳоб ҲАЛИМОВ,
Булунғур туманидаги 5-мактаб ўқитувчиси

Саҳифани Ойбуви ОЧИЛОВА тайёрлади.

ФИДОЙИ МУРАББИЙЛАР МАСКАНИ

спортчи-ўқувчиларни юксак марралар томон бошламоқда

Мамлакатимиз ёшларининг ҳар томонлама соғлом ва навқирон бўлиб вояга етиши учун етарли шарт-шароитлар яратиб берилмоқда. Ўртимизнинг чекка ҳудудлари, қишлоқларимиздаги замонавий спорт иншоотлари шаҳардаги қулайликлардан асло қолишмади. Ана шундай имкониятлардан самарали фойдаланиб, кучли ва зукко спортчилар етиштириб, мамлакатимиз шухратини дунёга таратишга ҳисса қўшаётган таълим масканларидан бири Самарқанд олимпия захиралари коллежидир.

Ушбу спорт маскани тарбияланувчиларининг республика ва халқаро миқёсдаги мусобақаларда қўлга киритаётган ютуқлари орқали у ерда яратилган шароит ва мураббийларга баҳо бериш мумкин.

— Коллежда ёш спортчилар тайёргарлик борасида ўзига хос тажриба тўпланган, — деди коллеж директори Рустам Маҳмудов. — Бунда устозларнинг хизмати чексиз. Ҳозир 60 нафарга яқин малакали мураббий ва ўқитувчи сабоқ бермоқда. Қумладан, Ж.Шодмонов, М.Баротов, Т.Гладкова, Д.Юсупова, Ш.Аббосова, Д.Шарипов сингари устозларнинг шоғирдлари мунтазам равишда мамлакат ва халқаро миқёсдаги мусобақаларнинг ғолиби ва совриндорлари бўлаётти.

Масалан, 2011 йилнинг ўзида мамлакатимизнинг турли терма жамоалари таркибига коллежимиздан 65 нафар ўқувчи жалб этилди. Ўн нафардан ортиқ битирувчимиз олимпиада мусобақаларида иштирок этди. Жумладан, 2008 йили Пекинда бўлиб ўтган Олимпиада

ўйинларида Х.Набиев ҳамда Ў.Қурбонов дзюдо беллашувларида омадини синаб кўрган бўлишса, 2010 йили Сингапурда ўсмирлар ўртасида кечган Осиё ўйинларида Н.Ҳаққулов ва Р.Комилов каби битирувчиларимиз юнон-рум кураши мусобақаларида юртимиз шарафини муносиб ҳимоя қилиб, кумуш ва бронза медални қўлга киритди.

Умумпсихологик ва умумжисмоний тайёргарлик босқичи ушбу коллежда намунали йўлга қўйилган. Бу яқинда дзюдо бўйича Словенияда ўсмирлар ўртасида ўтказилган халқаро турнирда ҳам ўз махсулини кўрсатди. Хусусан, коллеж тарбияланувчиси Сарвар Шомуродов бир неча тенгдошларини мағлуб этиб, ғолиб деб топилган рақибларидан руҳий устунлиги ҳам қўл келди.

Албатта, бундай муваффақиятли кўрсаткичларимиз ҳақида узоқ гапириш мумкин. Ютуқлар — ўзимизники. Уларни қўлга киритишда, шубҳасиз, Президентимизнинг спортни ривожлантиришга қаратаётган юк-

сак эътибори муҳим ўрин тутмоқда. Жамоамиз ҳам билдирилган ишонч ва улкан умидни оқлаш, шароитларга муносиб жавоб бериш учун астойдил меҳнат қилмоқда.

...Қаранг, оддий коллеж ўқувчиси спорт билан шугулланиш баҳонасида дунё кезаяпти, турли халқлар, миллат вакиллари билан танишмоқда, уларнинг яшаш шароити, ўй-фикрлари, дунёқараши билан танишяпти.

Масканда қизлар спортини ривожлантиришга қаратилаётган эътибор ҳам эътирофга лойиқ. Шу йили Ёдгора Мирзаева Андижонда ўтказилган «Олтин водий» халқаро турнирда, Ситора Эргашева тазквондо бўйича Ўзбекистон чемпионатида ғолиб бўлди. Шунингдек, бадий гимнастикачи Алёна Ким, хоккейчи Захрибону Бобоева, Азиза Холиқова ва Зарина Ҳақимова каби иқтидорли қизларга ҳатто терма жамоалар мураббийлари ҳам умид боғлашмоқда.

Коллежда яна бир етакчи бўлимлардан бири футбол бўлимидир. Ёпиқ спорт зали ва футбол майдончаси тарбияланувчилар ихтиёрида. Хар куни ўқувчилар бу жойларда икки марта тўлақонли машғулот ўтказишади.

Коллежда тарбияланувчиларнинг кундалиқ машғулотларга қатнаши ва таълим-тарбияси қатъий назоратга олинган. Хар бир ҳаракат тартибга

асосланган. Бундан ташқари, замонавий талаблар асосида жиҳозланган синфхоналар, лаборатория, ахборот-ресурс маркази ва ётоқхона ўқувчиларнинг билим олиши, ҳордиқ чиқариши учун хизмат қилмоқда. Шинам ошхонада ёш спортчилар кўнига тўрт маҳал иссиқ овқат билан таъминланади.

Айни пайтда 297 нафар ўқувчи коллеж гуруҳларида таълим олмоқда. Хар бир босқич учун алоҳида ўқув дастури ишлаб чиқилган бўлиб, машғулотларга тажрибали ва малакали педагоглар жалб этиляпти. Қолаверса, қўшимча 25та спорт секцияси ташкил этилган. Бу ёшларнинг спорт билан доимий ҳамнафас бўлиши хизмат қилляпти.

Мақола якунида, коллежда ташкил этилган «Олимпиада шон-шухрати музейи» эътиборимизни тортганини айтиб ўтмоқчимиз. Албатта, бундай жонли кўргазмалар спортга энди кириб келаятган ёш ўғил-қизлар қалбиди уйғонган ҳавас учқунларини аланга олдиради. Нуфузли мусобақаларда қўлга киритилган кубоклар, шода-шода медаллар, фахрий ёрликлар, фотолавлар ва бошқа эсдалликлар ёшларни фаолликка ундайди. Бир кун келиб, уларнинг ҳам муваффақиятлари ана шу музейдан жой олса, ажаб эмас.

Ҳақим ЖўРАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Кеча Ўзбекистон миллий терма жамоаси Осиё Кубоги саралаш доирасида Гонконгга қарши майдонга тушди ва ғалаба қозонди. Сафардаги ушбу ғалаба миллий терма жамоамизга «Австралия-2015» йўлланма-сини мuddатидан олдин хал қилиш учун етарли бўлди.

ФУТБОЛЧИЛАРИМИЗ ОСИЁ КУБОГИ ФИНАЛ БОСҚИЧИДА

Ўйин олдиндан қийин кечиши маълум эди. Тошкентда ўтган 1-тур баҳсида ҳамюртларимиз 90 дақиқа давомида 10 киши бўлиб қолган рақиб дарвозасига йўл топа олмаганди. Иккинчидан, ушбу учрашувадаги мағлубият Гонконг термасини Осиё кубоги финал босқичидан маҳрум қиларди. Амалда ҳам шу ҳолат бўлди.

Учрашувада Миржалол Қосимов шоғирдлари биринчи бўлимида ҳисобни оча олмадилар. 45-дақиқада Сардор Рашидовга нисбатан қўполлиги учун рақиб футболчиси Чеун Кин Фунг қизил картонча олиб, майдондан чиқариб юборилди. Биринчи бўлимида шундоқ ҳам ҳимояда ўйнаган рақиб жамоа бир киши кам бўлиб қолган, иккинчи бўлимида таъминот ҳимояга ётиб олди. Тўғра асосан рақиб футболчиларимиз эгалик қилган бўлса-да, барча ҳужумларни рақиб дарвозабони ва ҳимоячилари қайтаришга эришди.

Ва нихоят, 84-дақиқада

футболчиларимиз ҳисобни очди. Ислам Тўхтажоев бошлаган ҳужумни Воҳид Шодиев ўз якунига етказди. Терма жамоа сафида иккинчи ўйинини ўтказган ҳужумчи иккинчи голига муаллифлик қилди. Шундан сўнг ҳам ҳамюртларимизда бир қатор имкониятлар бўлди. Тажрибали футболчимиз Одил Аҳмедов 89-дақиқада шундай имкониятларнинг бириндан унумли фойдалана олди: — 2:0.

Шу тариқа, терма жамоамиз Жануби-шарқий Осиёга қилган сафарда икки учрашув ўтказди, ҳар иккисида ҳам ғалаба қозонди. Эслатиб ўтамиз, 15 ноябрь кuni Вьетнам термаси ҳам 3:0 ҳисобида мағлуб этилган.

Саралаш учрашувларининг 5-турига келиб гуруҳда Ўзбекистон ва БАА терма жамоалари мuddатидан аввал Осиё кубоги йўлланмасини қўлга киритишга улгурди. Бу икки жамоаларнинг ўзаро учрашуви 5 март кuni Тошкентда ўтказилади.

Шерали НАМАЗОВ

МАГНУСНИНГ ИККИ ҒАЛАБАСИ

Шахмат бўйича Ҳиндистондаги Ченнаи шаҳрида норвегиялик Магнус Карлсен ҳамда амалдаги жаҳон чемпиони Вишванатан Ананд ўртасида «ақл муҳорабаси» кизгин тарзда давом этмоқда.

Шуни айтиш керакки, турнирдан турнирга ўсиб, енгилмас гротсмейстерга айланиб бораётган 23 ёшли Магнус жами 12 партиядан иборат матчининг 2 партиясини ўз фойдасига хал қилишга улгурди. Шу боис айни пайтга қадар у кучли рақибидан 2 очко (4,5:2,5) олдида борапти. Кеча еттинчи партия баҳси ўтказилди ва унда томонлар мурося қўчасини танлашди. Қора донада ўйнаган Карлсен 32-юришдан сўнг «пот» қайд этилишига эришди.

Эслатиб ўтамиз, Ҳиндистонлик 43 ёшли Вишванатан Ананд шахмат тоқини 2007 йили қўлга киритган.

ДЭВИДНИНГ ОРЗУСИ УШАЛМАЙДИ(МИ?)

Бокс бўйича суперогир вазили чарм қўлқоп соҳиблари: украиналик Александр Устинов ҳамда янги зelandиялик Дэвид Туа ўртасида кечган кескин қарама-қаршилик муҳлислар диққат марказида бўлди.

Дам олиш кунини Гамильтон шаҳрида ташкил этилган мушлатлашув 12 раунд давом этди. Рингда ғалабага бўлган ченқилишнинг ҳаракатлари орқали намойиш этган Александр ҳакамларнинг баҳорига қўра тажрибали рақибини 119:109, 119:109, 119:110 ҳисобида енгилга муваффақ бўлди.

Қизқариш томони шундай, ака-ука Клинканинг промоутерлик компанияси директори А.Красок агар Дэвид Туа украиналик боксчи Устиновни енгса, Виталий ёки Владимир Клинкага қарши рингда чиқмоқчи эканини маълум қилганди. Аммо воқеалар ривожини Дэвиднинг орзулари ушалмай қолишига ишора қилаётгандек бўлди...

«Kitob.uz» da on-line мулоқот!!!

Республика болалар кутубхонасининг www.kitob.uz сайтида Ўзбекистон Республикаси халқ шоири Сирожиiddин Саййид билан жорий йилнинг 22 ноябрь кuni соат 10.00дан 11.00гача on-line мулоқот ташкил этилмоқда.

Эслатма: www.kitob.uz сайтида саволларни олдиндан юбориш имкони мавжуд. Энг қизиқarli савол эгалари муқототланади.

on-line мулоқотнинг веб манзили: www.kitob.uz, www.forum.kitob.uz

СПОРТ ВА АҚЛИЙ МЕҲНАТ

Ўзбекистон таълим фан ва маданият ходимлари касаба уюшмаси марказий кенгаши, Ўзбекистон Фанлар академияси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази ходимлари ўртасида спортнинг мини футбол ва шахмат турлари бўйича мусобақа бўлиб ўтди.

Ломоносов номидаги Москва давлат университетининг Тошкент шаҳри филиали спорт мажмуасида ўтказилган мусобақаларда ҳар бир ташкилотдан ўн нафардан ходим иштирок этди.

— Мазкур тадбир ходимларни жисмоний тарбия ва спорт маш-

ғулотларига кенг жалб этиш, жисмонан чиниқтириш, саломатликларини мустаҳкамлаш, улар ўртасида соғлом турмуш тарзини шакллантиришга хизмат қилади, — деди марказий кенгаш раиси Равшан Бедиллов. — Шу орқали ташкилот ходимла-

рининг меҳнат унумдорлигига эришиш мумкин.

Қизгин ва мурасасиз кечган мусобақа якунига кўра, мини футбол бўйича 1-ўрин Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги жамоасига насиб этди. Шахмат бўйича эркалар ўртасида 1-ўринга Фанлар академияси жамоаси сазовор бўлган бўлса, аёллар ўртасида 1-ўринни Таълим фан ва маданият ходимлари касаба уюшмаси марказий кенгаши жамоасига қўлга киритди.

Мусобақа ғолиблари диплом ва қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди.

Бобобек МАХРАМОВ,
ЎзДЖТУ талабаси
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган суратлар.

ЎРМАТЛИ МУАЛЛИМЛАР, ҚАДРЛИ УСТОЗЛАР, ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ РАЎБАРЛАРИ!

Сиз **Таълим тараққиёти** га эришиш, тажрибангиз **Tarbiya** орқали юксалиши ва оммалашиши, фаолиятингиз **Таълим менежменти** бошқарувида давр талабига мос бўлишини истайсизми?

Унда Халқ таълими вазирлиги муассислигида чоп этилаётган ушбу нашрларга 2014 йил учун давом этаётган обунада фаол иштирок этинг.

Мазкур нашрларда Кадрлар тайёрлаш миллий дастури талаблари асосида амалга оширилаётган таълим тизимидаги ислохотлар натижалари, илғор тажрибалар, замонавий дарслар, илм-фан янгиликлари, илмий изланиш ва тадқиқотлар ҳамда маънавий-маърифий руҳдаги қизиқарли материаллар ёш авлодни баркамол қилиб тарбиялашингизда Сизга яқиндан кўмак беради.

Сизнинг минбарингиз бўлган журналларни мутолаа қилинг ва уларда ўзингизнинг ижодий ишларингиз, илғор тажрибаларингиз билан бевосита иштирок этинг.

«Таълим тараққиёти», «Таълим менежменти», «Tarbiya» журналлари Сизнинг энг яқин ҳамроҳингиздир.

ЖУРНАЛЛАРНИНГ ОБУНА ИНДЕКСЛАРИ:

Таълим тараққиёти
e-mail: t_taraqqiyoti@inbox.uz
ТАШКИЛОТ ВА ЯККА ОБУНАЧИЛАР УЧУН –1056

Tarbiya
e-mail: tarbiya@inbox.uz
ТАШКИЛОТ ВА ЯККА ОБУНАЧИЛАР УЧУН –1121

Таълим менежменти
e-mail: t_menajementi@inbox.uz
ТАШКИЛОТ ВА ЯККА ОБУНАЧИЛАР УЧУН –927

УНУТМАНГ, ҲАМКОРЛИГИМИЗ МУВАФФАҚИЯТИМИЗНИ ТАЪМИНЛАЙДИ.

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari), "Учитель Узбекистана", Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib), "Учитель Узбекистана", Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

ИНДЕКС: 149, 150. Г-1118.
Тираж 36388.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 233-56-45, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 233-54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 233-76-40, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbatchi muharrir:
Hamza ABDULLAYEV.

Navbatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turo» ko'chasi, 41-uy

ЎЗА яқини — 21.50
Topshirildi — 22.35